

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

FEBRUARI 1 • 2003

**Häftlinge –
Hitlers ofrivilliga
falskmyntare**

**Havets vargar –
ubåtar på medaljer**

**Richárd Török –
skulptör med
svensk anknytning**

**Ernst Nordin –
ny utställning på
KMK**

Pris 20 kr

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19507

S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmansgatan (uppgång Handelshögskolan)

+ fax 08-673 34 23

*Svenska och utländska mynt, sedlar och ordnar,
militaria och nålmarken, medaljer*

Öppet: vard. 11-17, fred. 11-15, lörd. 11-14

HB MYNTINVEST CORONA Ö. Storgatan 20, 611 34 NYKÖPING

Har hemsida på Internet

http://home.swipnet.se/corona_coin

Mynt från Sverige: ca 100 ex.

Utländska mynt: ca 1.000 ex

Medaljer, polletter, sedlar o. antika mynt

Tel/Fax: 0155-28 63 25

SVENSK

NUMISMATISK TIDSKRIFT

har en upplaga på 1.400 ex.

Ca 1/10 av dessa når utanför Sveriges gränser
– Norden, Europa, USA.

Tidningen kommer ut med 8 nr per år:
första veckan i
februari – maj, september – december.

Våra annonspriser är jämförelsevis låga.
För annonsering kontakta Göran Wahlquist,
tel 070-682 80 03 (kvällstid och helger).

Prisexempel:

1/1 sida (151 × 214 mm)	1.800:–
2:a omslagssidan	2.200:–
4:e omslagssidan	2.500:–
1/2 sida (151 × 105 mm)	1.000:–
1/4 sida (72 × 105 mm)	500:–
1/6 sida (47 × 105 mm)	350:–
1/12 sida (47 × 50 mm)	175:–

Sista materialdag: Den 1:a i månaden före utgivning.
Heloriginal eller manus och gärna skiss
sändes till Göran Wahlquist efter överenskommelse.

*Annonser som ej är förenliga med
SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.*

Innehåll SNT 1 • 2003

Artiklar och notiser

Häftlinge – Hitlers ofrivilliga falskmyntare	4
Havets vargar – ubåtar på medaljer	6
Kring 1787 års upplaga av Berchs myntbeskrivning	9
Euron – en valuta för Nordkorea	11
Richárd Török – skulptör med svensk anknytning	12
"Bästa sedeln"	14
Om slaverifrågan i amerikanska inbördeskriget utifrån en sedel från Richmond, Old Virginia	16
Några riksbanksminnen från slutet av 1800-talet	17
Ränkeseds järnväg	18
Från Palermo till Ekebyholm	19
Mandelgrens grindslant	19
Ett sedelprov från Rikets Ständers Handelsdiskont	21
Numismatiskt korsord. 4	22

Stående rubriker

Ny utställning. Ernst Nordin	15
Auktioner	17
Personalia. Ingvar Nilsson 1935-2002	20
Ny medalj. Ny belöningsmedalj vid Uppsala universitet	21
Pressklipp. Euroförfalskare greps i Ukraina	21

Omslag

Med anledning av 300-årsminnet av Olof Rudbeck d.ä:s död instiftades en ny belöningsmedalj vid Uppsala universitet. Den har formgivits av konstnären Ernst Nordin och kommer att visas i den utställning med hans namn som öppnar på Kungl. Myntkabinettet den 15 februari 2003. Läs vidare om Rudbeckmedaljen i Harald Nilssons artikel på sidorna 20-21 och om utställningen på sidan 15. Foto Gabriel Hildebrand.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98
onsdag – torsdag kl 10.00 – 13.00
Fax 08-667 07 71
E-post: snf@wineasy.se

Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5428
114 84 Stockholm
Tel 08-5195 5300
Fax 08-411 22 14
E-post: info@myntkabinettet.se

Ansvarig utgivare:

Ian Wiséhn

Huvudredaktör och layout:

Monica Golabiewski Lannby

Annonser och auktionskalender:

Göran Wahlquist
070-682 80 03 (kvällstid och helger)

Prenumerationer:

Pris 160 kr/år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

SNT trycks med bidrag från
Gunnar Ekströms stiftelse
samt Sven Svenssons stiftelse

Tryck:

Masterprint Sätter & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

Föreningsaktiviteter

FEBRUARI

19 "Estradsamtal" om SNF

Plats Banérgatan kl. 18.00

Vad kan SNF göra för att främja numismatik och myntsamlade? Ställ frågor och kom med inlägg! Framför Dina synpunkter på SNF:s verksamhet, diskutera och umgås.

MARS

29 Föredrag: Från byteshandel till euro

Plats Banérgatan kl. 13.00

Rolf Sandström kåserar om utvecklingen av våra betalningsmedel från början till idag.

APRIL

5-6 FRIMYNT i Helsingborg

Föreningen är på plats på FRIMYNT i Helsingborg. Kom till vårt bord! Här säljer vi litteratur. Framför synpunkter på föreningens verksamhet och kom med goda idéer för framtiden.

12-13 SNF:s årsmöte

SNF:s årsmöte i Göteborg. Ur programmet bl.a. utflykt till Lödöse, auktion med objekt ur Sven Svenssons samling samt måltider. Närmare program meddelas i nästa nummer av SNT.

Kungl. Myntkabinettet

Under 2003 kommer Kungl. Myntkabinettet att bygga ett antal större och mindre utställningar. Den 14 februari invigs utställningen om Ernst Nordins medaljkonst. Den 28 maj öppnar en utställning om Heliga Birgitta och i oktober blir det en om Argentinas pengar genom tiderna. Mindre utställningar kommer att behandla ämnen som "Häftlinge – Hitlers ofrivilliga falskmyntare", "St Petersburg 300 år" och modern svensk medaljkonst (FIDEM). Det finns även planer på en smärre utställning om medaljkonstnären Ron Dut-ton.

Vi vill också påminna om ett par pågående utställningar: "När polletten föll ner – om stockholmspolletter" och "För skönhets skull? Starka kvinnor – symbolvärden på sedlar".

MARS

20 Föredrag

Plats KMK, Hörsalen

Kl. 18.00 Docent Anders Hammarlund: *Maktspråk och Språkmakt. Karl Gustaf Haraeus (1671-1725) – en svensk numismatiker vid hovet i Wien.*

Svenska Numismatiska Föreningen

Adress: Banérgatan 17 n.b. Buss 4, 44; T-bana Karlaplan

Kansli: Besökstid 10.30-13.00 onsdag – torsdag.

Stängt: Midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.

Hemsida: www.users.wineasy.se

Kungl. Myntkabinettet

Adress: Slottsbacken 6. Buss 43, 46, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

Utställningar: Måndag – söndag kl. 10.00-16.00.

Numismatiska boksamlingen: Torsdagar kl. 13.00-16.00.

Hemsida: www.myntkabinettet.se

Häftlinge – Hitlers ofrivilliga falskmyntare

Av Martin Ekdahl

Den 27 januari är årsdagen av befrielsen av fångarna i koncentrations- och förintelselägret Auschwitz-Birkenau 1945. Dagen uppmärksammas i Sverige och andra länder för att hedra och minnas Förintelsens offer. Men det fanns många fler koncentrationsläger, bland annat det i Sachsenhausen. Här tillverkades falska sedlar 1942-1945.

I "Kalejdoskopet" i Kungl. Myntkabinettets entréhall visas just nu en mindre utställning med anledning av detta.

Ar 1939 bildades den verksamhet inom den tyska säkerhetsbyrån *Reichssicherheitshauptamt* (RSHA), som skulle ansvara för produktionen av falska dokument åt Tredje Riket under ledning av SS-majoren Alfred Naujocks. Naujocks kom på idén att man borde förfälska engelska pund och var övertygad om att projektet skulle lyckas trots att detta var mycket svår genomförbart. År 1940 satte falskmyntaroperationen (med kodnamnet "Andreas") igång efter att Hitler givit sitt godkännande, med reservationen att inga US-dollar fick förfälskas.

Det kan ha funnits tre viktiga grundorsaker till att man ville förfälska engelska pund. För det första: att ta tillbaka Reichsmarksedlar. Alla tyskar som accepterade de engelska sedlarna var tvungna att dölja det, då detta bröt mot de tyska valutareglerna. Därför kunde de inte klaga och få tillbaka sina tyska pengar. För det andra: för valutaköp. Med de falska engelska punden kunde man köpa andra valutor i så avlägsna delar av världen att Bank of England inte upptäckte förfälskningarna förrän sent. För det tredje: för propagandasiften. Man kunde hävda att inte ens engelsmännen ville ta emot sina egna sedlar, eftersom de trodde att dessa var förfälskningsfria. Två andra fördelar med att förfälska motståndarens valuta i krig är 1) att man i det korta loppet kan få tag på varor i neutrala länder, och 2) att man i det långa loppet underminerar förtroendet för fiendevalutan.¹

Den 1 mars 1941 var Naujocks nästan klar med en första omgång falska pund, men han fick själv ald-

"Häftlinge" i avdelning 19, Sachsenhausens koncentrationsläger. Jämfört med andra bilder på lägerfångar kan vi se att dessa ser riktigt välmående ut och har varit privilegierade.

Repro G. Hildebrand ur boken *Operation Bernhard*.

rig se slutet på sitt projekt. Naujocks överordnade inom RSHA, Reinhard Heydrich, sökte en anledning att bli av med honom, och såg sin chans att göra det då en affär med illegal guldhandel uppdragades. Heydrich krävde att Naujocks skulle avrättas, men detta avvisades av SS-chefen Heinrich Himmler. Naujocks slapp undan inte bara att avrättas utan även att sändas till fronten. Det senare eftersom risken fanns att nazisternas förfälskningsplaner skulle avslöjas om han blev tillfångatagen av fienden.²

Operation Andreas lades ned och ett nytt förfälskningsprojekt ("Operation Bernhard") sattes i stället igång, nu under ledning av Bernhard Krüger, även han en major inom SS. En förfrågan sändes ut till koncentrationslägren efter fångar som var konstnärer, tryckare, gravörer eller designers. Dessa s.k. *häftlinge*³ sändes sedan till koncentrationslägret Sachsenhausen där en falskmyntfabrik upprättades i augusti 1942. I slutet av detta år fanns det trettio *häftlinge* i lägret, och två år senare nådde man sitt fulla antal med hundrafyrtio lägerfångar som arbetade med att producera falska sedlar.

Fångarna skulle dela upp sedlarna i fem olika kategorier:

1. Sedlar utan fel, för handel i neutrala länder.
2. Sedlar med smärre fel, för att betala agenter utomlands.
3. Sedlar med fler än ett fel men som var bra nog för viss handel och för att betala agenter i ockuperade länder.
4. Andra felaktiga sedlar avsedda att släppas över England i syfte att sabotera den brittiska ekonomin och förtroendet för det engelska pundet.
5. Sedlar i så dåligt skick att de inte kunde användas.⁴

Vissa *häftlinge* fick även i uppgift att skriva namn och/eller nummer på sedlarna, medan andra förfälskade trovärdiga bankgummistämplor. Allt för att sedlarna skulle verka autentiska och för att försvåra en närmare granskning av dem. I Berlin förväntade man sig att 600 000 sedlar i månaden skulle levereras till städer som Ankara, Aten, Oslo, Köpenhamn, Madrid och Lissabon. Men produktionen försenades av de fångar som skulle tillverka sedlarna.

En fänge, Max Bober, har berättat: *Vi har hursomhelst under /.../ perioden på tre år, utfört sabotage. Vi hade sönder tryckpappret, förstörde plåtarna, rullarna et cetera. Detta var dock inte så lätt. Vi har under den här tiden haft möjlighet att orsaka många förseningar och via maskinstoppen kunde ingen sedelproduktion fungera. (Byatt: 149: Min översättning från engelskan: ME.)*

En annan fänge, Adolf Burger, berättade vidare:

Alla ... hade bestämt sig för att varje möjlig ursäkt borde användas för att få maskinerna att gå långsammare. Vi hittade till och med på att maskinerna inte kunde arbeta så fort när det var hett på sommaren för då skulle trycket på sedlarna bli så dåligt att det inte klarade kontrollen. SS-vakterna var inga experter och kunde inte göra något för att bevisa att vi hade fel... (Ibid.: Min översättning från engelskan: ME.)

Krüger hade lovat sedeltryckarna att de, ifall Tyskland vann kriget, skulle få leva med sina familjer i speciella avgränsade villastäder. De flesta häftlinge var dock övertygade om att de skulle bli avrättade när deras arbete väl var klart. Därför kan nog sabotage- och maskningsaktionerna lika mycket ses som uttryck för ren självbevaringsdrift som ett stöd för de allierade.⁵

Den 26 februari 1945, då de amerikanska trupperna närmade sig Sachsenhausen, flyttades verksamheten till Mauthausen, öster om Linz, och en månad senare vidare till Redl-Zipf i Österrike. Trots att all utrustning hann installeras i Redl-Zipf kom det aldrig igång någon produktion där. Amerikanernas militära avancemang var nu så snabbt att SS-trupperna prioriterade sin egen överlevnad före sina order om att fångarna skulle avrättas och flydde från lägret. Den 6 maj 1945 befriades fångarna från Redl-Zipf av de amerikanska styrkorna.⁶

År 1959 hittade man de maskiner, sedlar och allt övrigt material som SS dumpat i sjön Toplitz för att dölja sin verksamhet. Cirka 9 miljoner falska sedlar för ett värde av 145,5 miljoner pund skall enligt lägerfångenen Oskar Skala ha producerats på sedeltryckeriet under Operation Bernhard. Hälften av dessa sedlar var £5, en fjärdedel var £10 och resten till lika delar £20 och £50. Hur mycket av detta som verkligen kom ut på marknaden vet vi idag inte. Däremot vet vi att vi bland annat har dessa häftlinge – Hitlers ofrivilliga falskmyntare –

Falsa sedlar från "Operation Bernhard". £5 och £10 försedda med årtalen 1935 respektive 1938. KMK 103 188. Foto G. Hildebrand.

att tacka för att Operation Bernhard aldrig fick sin avsedda effekt, krossandet av Storbritanniens ekonomi och en förlängning av det andra världskriget.

Noter

¹ Derrick Byatt: *Promises to pay – The first three hundred years of Bank of England notes*. London 1994: 145.

² Affären med den illegala guldhandeln berodde förmodligen på ett missförstånd mellan Naujocks och hans man i Nederländerna, Takker, vilken trodde att han hade fått officiella order från SS om att köpa guld i Holland. När "affären" så uppdagades och Naujocks lägenhet genomfördes av Gestapo, upptäckte man flera hemliga bandinspelningar (där Heydrich sköt om hur han hade mördat sina underordnade), som Naujocks gjort för att ha en hållhake på sin chef. Därför var det nu extra viktigt för Heydrich att bli av med Naujocks

innan han hann orsaka någon skada. Antony Pirie: *Operation Bernhard. The Greatest Forgery of All Time*. London 1961: 12-13.

³ Häftling = fänge.

⁴ Byatt: 149.

⁵ Krüger fruktade själv att han skulle få en order från högre ort om att mörda de 140 sedeltryckarna och kan till och med ha varit delaktig i, att se till att projektet drog ut på tiden så att han skulle slippa utföra denna order. Det kan exempelvis vara därför som han var så angelägen om att få starta ett nytt projekt med att producera falska dollarsedlar nu när Tyskland var i krig även med amerikanerna. Pirie: 171.

⁶ Byatt: 150. Fångarna hade nu i en slutlig SS-manöver förflyttats till koncentrationslägret Ebensee där de inväntade de amerikanska styrkorna tillsammans med Röda korsets personal. Pirie: 202.

Havets vargar – ubåtar på medaljer

Av Ian Wiséhn

Allt sedan slutet av 1800-talet har det funnits fungerande undervattensfarkoster. Svenska flottans första ubåt, "Hajen", konstruerad av Carl Richson, byggdes på Stockholms örlogsvärk och sjösattes 1904. Under både första och andra världskriget sattes ubåtar in av de krigförande länderna. Mest berömda blev de tyska ubåtarna, som slog hårt och skoningslöst mot västmakternas handelsfartyg. Därmed fick ubåtarna sitt genombrott som strategiskt vapen.

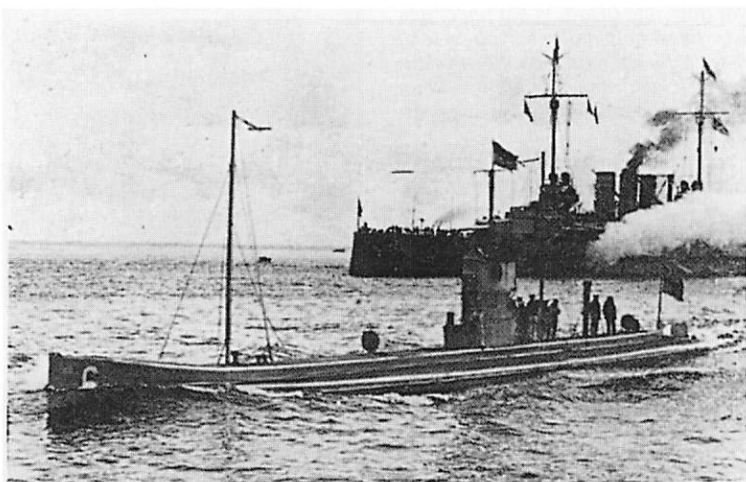
Medaljkonsten är så beskaffad att den ägnas nästan vilket ämne som helst. Så också ubåtar. Denna artikel presenterar en del exempel på just medaljer och märken med ubåtsmotiv med början i första världskriget och med en avslutning med den tragiska ubåtsolyckan där "Kursk" gick till botten.

1. Medalj över Otto Weddigen, präglad i silver, 34 mm. Utförd av den tyske konstnären Max Ziegler. Foto G.H.

Åtsidan visar Weddigens bröstbild och framsidan hur en brittisk kryssare sjunker till havets botten. Kapitanleutnant Otto Weddigen var den främste tyske ubåtskaptenen under första världskriget. Den 22 september 1914 sänkte han de brittiska kryssarna "Aboukir", "Cressy" och "Hogue". En knapp månad senare (15 oktober) lyckades hans ubåt U 9 sänka den gamla brittiska kryssaren "Hawke". Torpederingen skedde utanför den skotska kusten. Weddigen och hans besättning omkom emellertid, när deras ubåt rammades av det brittiska pansarskeppet "Dreadnought" i samband med att Weddigen försökte attackera slagskeppet "Nep-tune". U 9 ingick i den s.k. U 5-klassen, dvs 636 ton, 10 knop, 4 torpeder och 28 mans besättning.

2. Medalj över Alfred von Tirpitz, präglad i silver, 34 mm. Utförd av den tyske konstnären Paul Sturm, som var anställd vid myntverket i Berlin. Foto G.H.

Åtsidan visar storamiralen Tirpitz bröstbild och framsidan en ubåt i övervattensläge samt ett fartyg som sjunker samtidigt som dess besättning sitter i en livbåt. Alfred von Tirpitz (1849-1930) var marinminister under åren 1897-1916.

Den tyska ubåten U 6. Den torpederades och sänktes av den brittiska ubåten E 16 utanför Stavanger 1915. Repro ur Le Fleming 1963.

1.

2.

I den kapaciteten skapade han den tyska högsjöflottan och senare även ubåtsflottan. Han utövade ett starkt politiskt inflytande även före första världskriget. Efter krigsutbrottet 1914 förordade han förgäves en mer offensiv användning av högsjöflottan. Han yrkade även på oinskränkt ubåtskrig och tvingades därför avgå 1916.

3. Medalj över ubåten "Ulven", gjuten i brons, 69 mm. Utförd av konstnären Gösta Carell 1943. Foto G.H.

Åtsidan visar sprängningen av ubåten samt texten: *UBÅTEN ULVEN FÖROLYCKAS KLOCKAN 18.10 D 15 APRIL 1943*. På framsidan finns avbildat en brinnande låga samt texten: *FÖR ATT HEDRA MINNET AV 33 SVENSKA MÄN SOM GÄVO SINA LIV FÖR FOSTERLANDET FORMADE GÖSTA CARELL MEDALJEN*. Den svenska ubåten "Ulven" minsprängdes utanför Marstrand, varvid hela besättningen på 33 man omkom. Den bärgades 1 augusti samma år.

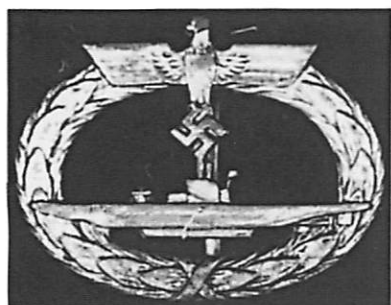
Efter en framgångsrik patrullering går U-124 in i hamn, hösten 1941. Ubåtens chef var Kapitän-Leutnant Mohr. Repro ur Stern 1977.

3.

5.

4.

6.

4. Tyskt ubåtstecken för besättningsmedlemmar 1939 – *U-boots-Kriegsabzeichen*. Detta tecken finns i olika metaller. Repro ur *Forman* 1993.
5. Tyskt ubåtstecken för mod eller tjänstgöring under flera resor – *U-boots-Frontspange* 1944-45. Detta tecken finns i olika metaller och klasser. Repro ur *Forman* 1993.
6. Tyskt nålmarke för ubåtsmanskap under andra världskriget.
7. Medalj över Günter Prien, gjuten i brons 100 mm och präglad i silver 36 mm. Utförd av den tyske konstnären Karl Goetz. Repro ur Kienast 1967.
Medaljens åtsida visar ubåtskaptenen Günter Priens bröstbild och framsidan sänkningen av det brittiska slagskeppet "Royal Oak" 14 oktober 1939 i Scapa Flow. Kapitän-Leutnant Günter Prien var chef på ubåten U-47 och

7.

ansågs som en de främsta ubåtskaptenerna under andra världskrigets första skede.

8. Ryskt emaljärke över den förolyckade ubåten "Kursk", korsformad. Foto G. H.

De yttre kanterna har blå emalj och därinnanför finns svart emalj. Nederst finns den ryska flottans flagga, ett Andreaskors i ljusblått på vit botten. På korsets mittparti finns fästad en krans samt en avbildning i brons av ubåten. Texten på ryska lyder: K-141 KURSK. Innanför kransen finns datumet: 12.08 2000. Detta märke, av okänd konstnär, är avsedd att bäras av de anhöriga som förlorat familjemedlemmar på "Kursk". Det lär ha varit ett experiment med en ny supertorped (kallad Skvalltorped) som sprängde ubåten "Kursk" den 12 augusti 2000. Sammanlagt 118 besättningsmän dödades. Sannolikt exploderade det flytande bränslet till torpederna.

8.

Ryssarna använder flytande bränsle, vilket är billigare och lättare att framställa än fast, men betydligt farligare. Längre hävdade marinledningen enträget att "Kursk" grundstött efter kollision med en främmande ubåt. "Kursk" bärgades framgångsrikt i oktober 2001 – till en kostnad av 675 miljoner kronor – och bogserades till den

Besättningen på U-571 ser på när ett handelsfartyg går till botten. Bilden är från ca 1943. Repro ur Stern 1977.

lilla hamnstaden Rosljakov. Minst 45 kroppar har identifierats, förutom de tolv som bärgades vid olycksplatsen.

Litteratur

Forman, A.: *Forman's Guide to Third Reich German Awards*. San Jose 1993.

Kienast, G. W.: *The Medals of Karl Goetz*. Cleveland 1967 nr 564.

Le Fleming, H. M.: *Warships of World War I*. London 1963.

Rasmusson, N. L.: Kungl. Myntkabinetets årsberättelse. *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1944 s. 273f.

Schmidt-Neuhaus: Berliner Kriegsmedaillen. *Berliner Münzblätter* 1957 s. 25 ff.

Stern, R.C.: *U-Boats in action*. Carrollton, Texas, 1977.

Thordeman, B.: *Gösta Carell. Retrospektiv utställning*. Stockholm 1945 s. 15.

Zetzmann, G.: Deutsche Silbermedaillen auf den Seekrieg 1914-1918. *Münzen & Papiergeld*, März 2002 s. 13-17.

Kring 1787 års upplaga av Berchs myntbeskrivning

Av Bengt Hemmingsson

Carl Reinholds Berchs *Beskrifning öfver svenska mynt och Kongl. skåde-penningar*, vilken utkom 1773, är ett välkänt verk bland alla som intresserar sig för svensk numismatisk litteratur. Men det är mindre bekant att det även existerar med ett titelblad daterat 1787. Här skall tillkomsten av denna utgåva behandlas, liksom vad som hände med Berchs olika utgivna manuskript efter hans död år 1777.

Berchs levnadsbana har utförligt behandlats i andra sammanhang¹, varför det kan räcka med att återge några huvuddrag i den. Han föddes den 29/1 1706 i Stockholm. Efter studier i Tyska skolan inskrevs Berch 1722 vid universitetet i Uppsala, där han bl.a. fick sin första kunskap inom numismatik via den berömda Erik Benzeliuss. Under ferierna, då Berch var i Stockholm, fick han dessutom kontakt med dåtidens främste myntkännare, Nils Keder.

Efter sex års studier vid universitetet beslöt sig Berch för att vidareförkovra sig genom en längre utlandsresa. Under den sammanträffade han bl.a. med Sigebert Havercamp i Leyden, vilken ju sedermera kom att publicera en beskrivning av drottning Kristinas myntsamling. Efter hemkomsten blev Berch anställd som kanslist i Kungl. Kanslikollegiet, varunder bl.a. Riks- och Antikvitetsarkiven sorterade. Efter ett mellanspel såsom kommissionssekreterare i Paris (1739-46) utnämndes han till sekreterare i Antikvitetsarkivet, en post som han behöll till sin död 1777.

Berchs bana som numismatisk skribent inleddes utåt sett förhållandevis sent, nämligen år 1751, då andra delen av Johan Arkenholtz *Memoires concernant Christine, Reine de Suède* publicerades. Däri ingick nämligen Berchs "Liste des Médailles frappées durant le regne & la vie de la Reine Christine" (s. 330-48), dvs en förteckning över drottningens medaljer. Två år senare publicerades även hans tal om de svenska myntens ålder, men grundstommen för Berchs myntbeskrivning förelåg färdig redan då han övertog chefskapet för Antikvitetsarkivet.² Frågan om arkivet skulle publicera verket var också uppe ett flertal gånger under årens lopp. Berch motsatte sig denna utväg, eftersom 1731 års upplaga av

Brenners Thesaurus ju till större delen fortfarande låg osåld.³

I stället vände sig Berch till Uppsala universitet, som på olika vägar hopbragt en betydande myntsamling. Ärendet föredrogs den 14/10 1772 i konsistoriet, och dess handläggning i en för Berch positiv riktning underlättades inte bara av att hans bror Anders var akademiens räntmästare. Universitetet stod också i tacksamhetsskuld gentemot Berch, i anledning av hans rikstunga bokgävor.⁴

Följande år utkom således den välbehövliga kompletteringen till Brenners på många punkter ofullständiga och föråldrade myntbeskrivning. Berchs katalog trycktes hos Johan Edman i Uppsala i 506 exemplar à 49 ark till en kostnad av 4 065 daler 2 öre kopparmynt. Sex exemplar trycktes på "regalpapper" för kungahuset och universitetskanslern; 150 ex på holländskt papper (av vilka 30 utdelades bland akademistaten, 14 tilldelades Berch och sex lades åt sidan såsom arkivexemplar); 50 ex trycktes på postpapper för Uppsala myntkabinetts räkning "att utdelas till främmande resande eller svenska ynglingar, som resa utomlands att bese kabinetter". De återstående exemplaren – 300 på tryckpapper och 100 på holländskt papper – skulle lämnas i kommission att säljas av bokhandlaren Halldin i Stockholm för 13 respektive 16 daler km stycket, med avdrag för 10% provision. Försäljningen beräknades således inbringa 4 950 daler km, varigenom projektet skulle bära sig.⁵

Förhoppningarna kom dock på skam. Enligt en inventering gjord den 27/4 1787 återstod inte mindre än 278 osålda exemplar, "af hvilka 250 exemplar uti 5 förseglade Buntar" magasinerats i konsistoriehuset, medan 28 fanns "till hands att sälja af".⁶

Inventeringen hade föranletts av ett förslag från professor J. F. Neikters sida. Han hade erfarit att den året innan bortgångne Carl Aurivillius boksamling skulle komma att försäljas. Neikter föreslog därför att restupplagan av Berchs myntbeskrivning skulle skänkas till universitetsbiblioteket i Uppsala, så att det via försäljning kunde erhålla medel för att införskaffa andra böcker som sänkades.

I detta läge måste därför den driftige bokförläggaren Magnus Swederus (1748-1836) ha trätt in. Han hade själv studerat i Uppsala och därefter varit anställd i C. C. Gjörwells boklåda i Stockholm. Då han år 1771 fick avslag på sin anhållan om att bli Uppsala universitets bokhandlare, blev han i stället stadens. År 1780 erhöll han även universitets privilegier; då hade Swederus redan hunnit med att öppna filialer i såväl Stockholm som Åbo. Några år senare startade han också Stockholms första länebibliotek i modern mening. Redan år 1789 drog sig dock Swederus tillbaka och övergick i stället till den prästerliga banan.⁷

Dessförinnan hann han uppenbarligen med att för sitt förlags räkning förvärva åtminstone en del av restupplagan av Berchs myntbeskrivning.⁸ Överlåtelsen skedde år 1787, och följande år kunde man i en "Förteckning på en del af Kongl. Akademiska Bokhandelns Förlags-Böcker" bl.a. finna: "Berch, R: Beskrifning om Svenska mynt och så väl Kungelige som Enskildes skådepenningar. 1787, 4:o, 1 Rd."

Det visade sig att det inte alls var fråga om någon reviderad upplaga av 1773 års myntbeskrivning. Swederus försåg helt enkelt de antingen i oskurna ark liggande eller oinbundna exemplaren med en ny titelsida – och fick en till synes "färsk" förlagsprodukt!

Så här långt i efterhand kan man ju ha synpunkter på det korrekta i Swederus marknadsföringsmetoder, men de verkar i alla fall inte ha resulterat i några större försäljningsframgångar. "1787 års" upplaga av Berchs myntbeskrivning är nämligen ytterst sällsynt; endast ett exemplar ingår i KMK:s bibliotek, medan den uppenbarligen saknas i Kungl. Bibliotekets samlingar.¹⁰ På den privata marknaden har mig veterligen endast tre olika exemplar omsatts under de senaste trettio åren.

Vi skall nu övergå till de opublicerade manuskript som förelåg vid Berchs död år 1777 och deras öden därefter.

Den 10/6 1777 skrev C. C. Gjörwell i ett brev att "Herr Berch sitter här uppe i en stol och dör dagligen, under det gubben corrigerar på sitt

verk om de svenska herrar och fruar, som figurera på medailler".¹¹ Berch arbetade med andra ord in i det sista på sitt verk om *Namn-kunniga svenska herrars och fruurs skåde-penningar*, varav de två första "flockarna" eller delarna utkom i september 1777, tre månader innan hans bortgång.

Det utgavs av Antikvitetsarkivet och trycktes i en upplaga av 500 exemplar till en kostnad av 4887 daler km. Genom subskription från allmänhetens sida inflöt 3576 daler km, men i mars 1779 var fortfarande ca 300 exemplar osålda.¹²

Bland Berchs efterlämnade papper fanns bl.a. manuskriptet till en tredje "flock", omfattande tjugo biografier. Gudmund Jöran Adlerbeth – Berchs efterträdare som riksantikvarie – ansåg det såsom en av sina "skyldigheter" vara, att söka beförda denna berömde Mans därstädes förvarade ännu otryckte skrifter till dagsliuset.¹³ Adlerbeth synes dock ha "censurerat" Berchs manuskript innan utgivningen; åtminstone ansåg C. C. Gjörwell att så var fallet.¹⁴

När det gällde finansieringen av utgivningen av den tredje flocken, stötte Adlerbeth på svårigheter. Ett subskriptionserbjudande gav dåligt resultat; inte fler än 69 intressenter anmälde sig. Via försäljning av restupplagan av de båda första flockarna, samtidigt som den tredje endast skulle tryckas i 300 ex, hoppades dock Adlerbeth på att kunna ro projektet i hamn.

Trots detta beslöt Kanslikollegiet att 500 exemplar skulle tryckas även av den tredje flocken, samt att försäljningen skulle handhas av boktryckare Lange mot provision.¹⁵ Försäljningen gick dock så illa, att det inte blev tal om någon fortsättning. Restupplagan såldes i stället år 1789 till det av Gjörwell startade "Uppfostringssällskapet" för 1200 daler km.¹⁶ Avsikten var att sällskapet skulle fortsätta utgivningen av verket, men denna kom av sig, trots att Schering Rosenhane utarbetade en fortsättning i form av nyskrivna biografier medan nya kopparsticksplåtar graverades.¹⁷ Av de senare finns för övrigt 37 bevarade i Vitterhetsakademins arkiv.¹⁸

Under tiden hade tyvärr den förvärvade restupplagan förvarats på ett sådant sätt, att större delen skadats av råttor och fukt. Återstoden slumpades bort till bokhandlaren Runemark för 100 riksdaler riksgälds; således blev projektet ekonomiskt olycksbringande även för Uppfostringssällskapet.¹⁹

Beskrifning
Öfver
Svenska Mynt
Och Kongl.
Skåde-Penningar,

Som til denna tid, antingen i stora Cabinetter
wärfeligen äro gömde, eller i Böcker
finnas afritade:

Käpta och
Efterrättelse

Om hwad i Fremmande Länder,
med och emot Sverige, under någon Stempel utkommit:
därjemte till
Skrifning
på de, öfver inhemskt enkliite Personer, präglade

Minnes- och märken:
Söfartad af
CARL REINH. BERCH,
Caarl-Rid och Rid. af Kongl. Maj:ts Beroff, Orden.

UPSALA och ÅBO,
Hr SWEDERS Academiſka Bockhandl.,
MDCCLXXVII.

Titelbladet till Berchs "Beskrifning öfwer svenska mynt och kongl. skåde-penningar" från 1787.

Sällskapet kom trots detta att spela en roll även i utgivningen av ett antal andra av Berchs efterlämnade manuskript. Det rörde sig om ett projekt som han ursprungligen planerat att förverkliga i samarbete med den skicklige gravören J. C. Hedlinger, som ju tillhörde Berchs nära vänskrets. Redan i oktober 1728 avslämnade Berch ett memorial till assessor Keder i Antikvitetsarkivet, vari han föreslog att i samarbete med Hedlinger skapa en "Historia metallica" i form av en regentlängd, avritad och stucken i koppar samt försedd med biografisk text.²⁰

Arbetet på detta projekt avstannade emellertid, dels på grund av att Hedlinger lämnade Sverige, dels då Berch antagligen ansåg sitt arbete som överflödigt, då Olof von Dalins statsunderstödda historieverk började utkomma 1747. Verket slutade med Karl IX, och efter Dalins död 1763 beslöt sig Berch för att skriva biografier över kungarna och drottningarna från Gustav II Adolf till och med Fredrik I – fortfarande i anslutning till de medaljer som slagits över dem. Såsom fortsättning på Dalins

historia blev Berchs verk av olika skäl aldrig antaget. Vid hans död förelåg det därför fortfarande outgivet.

Berch hade under sin livstid sagt, att han ville att hela hans lärda kvarlätenkap i form av manuskript och samlingar skulle tillfalla Antikvitetsarkivet; vid hans död fanns emellertid inte detta på skrift. Hans arvingar, bland andra medaljören Gustaf Ljungberger,²¹ respekterade dock Berchs yttersta vilja i så måtto att kvarlätenkapen erbjöds Gustav III såsom gåva. Generositeten betalade sig; kungen återgäldade nämligen skänken med en gratifikation om 2000 riksdaler.²²

Kungen överlämnade så småningom i sin tur manuskriptet till Uppfostringssällskapet. Det hade bildats 1779 av Gjörwell med hovkanslern Sparre som protektor och hade som närmaste ändamål att främja utgivandet av läroböcker för ungdomen. År 1780 köpte sällskapet den svenska delen av C. G. Warmholtz bibliotek – den mest kompletta historiska specialsamlingen i Sverige. I köpet ingick även manuskriptet till Warmholz bibliografi över böcker om

svensk historia. Det kan i detta sammanhang nämnas att Gjørwell hade långt gångna planer på att ge ut en fransk översättning av denna; ett tryckt prospekt om inbjudan till subskription förfärdigades och utsändes år 1784. Bokens olika delar skulle förse med illustrationer, återgivande svenska medaljer vilka skulle beskrivas i enlighet med texterna i Berchs verk av år 1773. Antalet intresseanmälningar som inflöt var dock alltför få.²³ År 1787 tvingades dessutom den outtröttlige men vidlyftige Gjørwell att begära sig i konkurs, varpå Uppfostringssällskapet reorganiserades.²⁴

Det första arbetet som utgavs efter sällskapets pånyttfödelse 1788 var Berchs *Kort utkast till konung Gustaf Adolfs och dess gemäls levernes-beskrifning i anledning af de öfver dem slagne skåde-penningar*. Då sällskapet inte hade något eget tryckeri, anlätades J. A. Carlböhm för detta arbete.

Därefter utgavs också i rask följd levernesbeskrivningar över Kristina, Karl X Gustav, Karl XII samt Ulrika Eleonora och Fredrik I, samtliga tryckta hos Carlböhm 1788. Serien kompletterades följande år med en volym över Adolf Fredrik, författad av Schering Rosenhane.²⁵ Av någon anledning hamnade rättigheterna till volymen om Karl XI hos den ovannämnde Swederus i Uppsala, som påpassligt nog utgav den 1788 på sitt förlag.²⁶

Uppfostringssällskapets ekonomiska problem fortsatte. År 1791 hade intet enda av de arbeten som det utgivit täckt sina kostnader, med undantag för den första av Berchs medaljhistorier, "på hvilken den tillkommande vinsten var börjad med några riksdaler".²⁷ Sällskapet avsmannade så småningom, och därmed också dess förlagsverksamhet. Vi kan bara konstatera, att numismatiska bokprojekt i alla tider varit ekonomiska vågspel.

Noter

¹ Se bl.a. H. Schück: *Ett porträtt från frihetstiden. Carl Reinhold Berch* (Sthlm 1923) samt artikel i och där anförd litteratur.

² Samma år (1753) trycktes även hos Lars Salvius i Stockholm andra delen av Olof Celsius (d.y.) verk om *Gustaf den förstes historia*, vari Berchs beskrivning över regentens "Skådepenningar och gångbare mynt" ingår (s. 367-88). En andra (benämnd "tredje") upplaga av del 2 av Celsius verk utkom 1792, tryckt hos J. Lundblad i Lund. En andra upplaga av del 1 trycktes förvisso

– utan författarens medgivande – år 1775 av S-G Lange i Stockholm; den följdes dock ej vid detta tillfälle av någon andra del. För att ytterligare öka förvirringen tryckte Lange år 1797-98 båda delarna i en "andra" upplaga.

³ Schück 1923 s. 212.

⁴ Schück: *Kgl. Vitterhets Historie och Antikvitetsakademien. Dess förhistoria och historia*, V (Uppsala 1936) s. 579f.

⁵ Schück 1923 s. 213f.

⁶ Universitetets acta 1787 (E III a, vol. 90) fol. 709; Uppsala universitets arkiv.

⁷ M. B. Swederus: *Boklådorna i Uppsala 1616-1907*. (Uppsala 1907) s. 62ff.

⁸ I protokollet från april 1787 i konsistoriet framgår ej att något klart beslut om restupplagan fattades; i maj månads "förslag till Akademiens medel" redovisas en smärre summa (3 rdr 12 sk 1 runst) såsom inkomst från försäljning av "Mynt Catalogen". (Acta 1787, fol. 1030, 1034) I övrigt har det ej gått att få fram några uppgifter om hur och på vilka villkor en uppgörelse med Swederus träffats.

⁹ Förteckningen återfinnes bl.a. i slutet av *Kort utkast till Konung Carl XI:tes historia, i anledning af de under Hans regering slagne skåde-penningar*. (Sthlm, Uppsala och Åbo 1788).

¹⁰ KMK:s ex är bundet i tre interfolierade band, med anteckningar av D. G. Nescher. Utgåvan finns också representerad i Uppsala universitets bibliotek.

¹¹ *En Stockholmskrönika ur C. C. Gjørwells brev* (utg. O. Sylwan, Sthlm 1920) s. 183f.

¹² Schück V, 1936 s. 647.

¹³ Schück V, 1936 s. 646.

¹⁴ L. Landén: *Gudmund Jöran Adlerbeth. En biografi* (KVHAA, Filologiskt arkiv 43, Sthlm 2000) s. 46f.

¹⁵ Schück V, 1936 s. 649ff.

¹⁶ Schück VI (Uppsala 1943) s. 275.

¹⁷ J. A. Almquist: *Uppfostringssällskapet (Historisk tidskrift 1905) s. 147* not 1. Berchs biografi över Olof Rudbeck trycktes 1798 i *Gjørwells Samlingar i svenska historien*.

¹⁸ Schück V, 1936 s. 622; avdrag av 16 planschier till fjärde flokken förvaras i KB under signum: Sv. saml/Numism/Fol/1700-1829.

¹⁹ Almquist 1905 s. 147, not 1.

²⁰ Schück 1923 s. 61f. Se även Schück 1936 s. 581ff.

²¹ Ljungbergers mor, Regina Catharina, gift med bankokamreraren Erik L., var syster till Carl Reinhold Berch.

²² Gjørwell i brev till C. G. Warmholtz 19/5 1778, Sylwan 1920 s. 230; Schück (1923 s. 222) uppger angående manuskriptet till "Levernesbeskrivningarna", att det skulle ha köpts från arvingarna av Gustav III "först under det följande årtiondet", vilket således är felaktigt.

²³ S. E. Bring: *C. G. Warmholtz och Louis de Geers bibliotek på Christineholm* (Uppsala 1941) s. 96.

²⁴ Se förutom Almquist 1905, även art. "Gjørwell, Carl Christoffer" i *Svenskt biografiskt lexikon*.

²⁵ Samtliga volymer gavs ut tryckta på såväl "sämre" som "bättre" papper.

²⁶ Titelbladet (se not 9 ovan) anger "Stockholm, Upsala och Åbo" som förlagsorter med Stockholm som tryckort. Trogen hänger detta samman med att akademien i Uppsala år 1771 hade utgivit ett verk om Karl XI av S. L. Gahm-Persson, vari Berch författat en förteckning över Karl XI:s medaljer. Därmed ingick trogen även rättigheterna till den framtida beskrivningen över regentens medaljer.

²⁷ Almquist 1905 s. 146. □

Euron – en valuta för Nordkorea

I både Syd- och Nordkorea används valören won, men när det gäller internationell handel är det andra pengar som räknas.

Länge har Nordkorea handlat med US dollar eftersom deras won-valuta inte har accepterats i andra länder. Ett stort problem för nordkoreanerna har då varit att få fram amerikanska dollarsedlar. Detta har man löst genom att i stor skala förfälska dessa sedlar. Det lär vara så att Nordkoreanska staten är världens största sedelförfalskare. Eftersom man kan utnyttja landets alla resurser är resultatet förskräckande bra. I USA är man mycket oroad över utvecklingen. Nu har Nordkoreas regering beslutat att man i stället skall handla med euro. Det undras bland ansvariga i EU om man i sedeltryckeriet i Pyongyang övergått till tryckning av eurosedlar. Det finns alltså en risk att Europa översvämmas av sedlar "Made in North Korea".

IW

Richárd Török – skulptör med svensk anknytning

Av Eva Wiséhn

Med anledning av att Astrid Lindgren gick bort ville Kungl Myntkabinettet hedra hennes minne med en liten utställning. I vår samling fanns då en enda¹ medalj över vår stora författarinna. Medaljen är utförd av den ungerske skulptören Richárd Török (fig. 1).

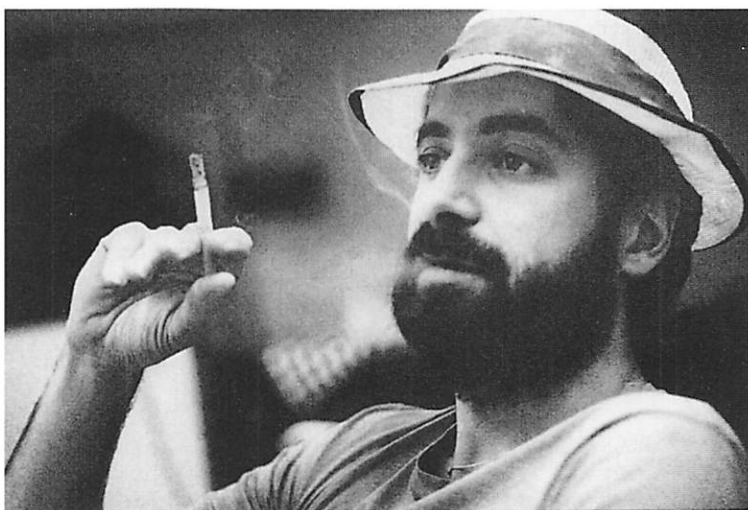
Inför utställningen försökte under-tecknad få uppgifter angående konstnären bakom medaljen. I museets egna handlingar fanns nämligen bara själva konstnärsnamnet². Frågan gick först till bokförlaget Rabén & Sjögren, vars logotyp finns på medaljens framsida. Detta förlag har numera uppgått i Norstedts förlag. De gjorde efterforskningar men ingen kände till medaljen, varför förlagets logotyp fanns på den eller om den skulle ha utdelats i något sammanhang.

Så började jakten på konstnären. Török finns inte nämnd i något svenskt konstnärslexikon, inte heller i någon förteckning över konstnärer hos Konstnärernas riksförbund. Vid förfrågan hos Moderna Museet blev svaret att de inte heller kände till denne konstnär. Vid flera tillfällen gjordes sökningar på Internet men utan resultat. Det tycktes omöjligt att hitta honom. I den digitala telefonkatalogen hittades flera Török i Sverige. Kontakt togs med flera av dessa men svaret blev att tyvärr, de kände inte till konstnären, men Török är ett vanligt namn i Ungern.

Vid besök på olika ungerska museisajter på Internet, bl.a. den som hör till Nationalmuseet i Budapest, skickades frågor angående Török. Även flera andra institutioner fick frågor, men ännu har inga svar kommit!

Så hade vi en dag besök av personal från Tumba pappersbruk, numera Crane AB. Informationsansvariga Annette Hedman gick förbi montern med Töröks medalj och fällde spontan kommentaren: "Jaha, ja honom kände jag. Han var gift med en av våra gravörer." Så kom äntligen gåtans lösning och kontakt togs med Richárd Töröks änka, Agnes Miski-Török. Det visade sig nämligen att Richárd Török avlidit många år tidigare.

Richárd Török (1954-1993) var född i Budapest i Ungern. Han utexaminerades 1972 från Skolan för Konst och Design. Åren 1972-73 arbetade han som dekorativ skulptör vid

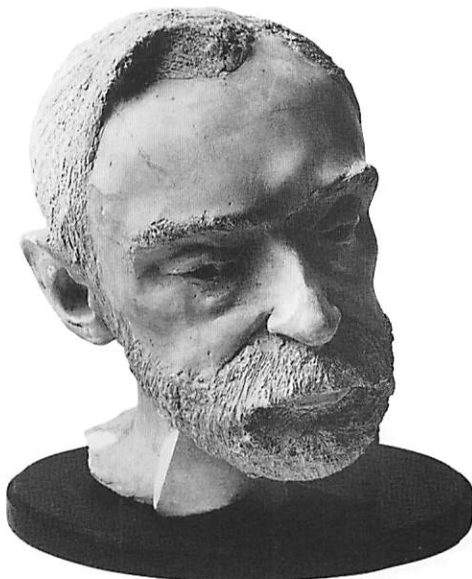
1. Richárd Török 1954-1993. Repro ur katalog utgiven av Vigadó Galéria.

Képzőművészeti Kivitelező Vállalatnál (Fine Arts Construction Company) och som stenhuggare vid Köfaragó Vállalatnál (Stone Carving Company) 1973-74. Efter en framgångsrik inträdesexamination vid Konstakademien kunde han, efter militärtjänstgöring, börja på akademien 1975.

På akademien hade han bl.a. József Somogyi som lärare. Han avslu-

tade sin utbildning på akademien 1979/1980 och var medlem av Ungerska konstnärers riksförbund från 1982. År 1993 avled han i Budapest.

Török deltog i en mängd utställningar, huvudsakligen i Ungern. Han ställde ofta ut tillsammans med andra, men också ensam. Vid ett flertal tillfällen fick han belöningar av Kulturdepartementet, bl.a. 1984 och 1985. Hans skulpturer finns på ett flertal

2. Byst över Alfred Nobel, 1992. Repro ur katalog utgiven av Vigadó Galéria.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

REGISTER 2002

ARTIKLAR OCH NOTISER	Nr	Sid.
Alexandersson, Jan Sveriges Sedlar – att publicera en webbsida.	4	84-86
Alstertun, Rolf Sällsynt gäst i svenska myntfynd eller Vem var Alexander III av Skottland?	1	4-6
Bornestaf, Ulrika Kontramarkering [Gustav I, 2 öre 1540]. (<i>Frågespalten</i>) Den svenska mynthistorien. (& Torbjörn Sundquist)	2 4	47 94
Bourgey, Sabine Litteraturpris 2001 [IAPN].	3	57
Ekdahl, Martin E-pengar – en framtidsvaluta?	8	182-183
Elfver, Frédéric Om dateringen av bokbandet till Tessins exemplar av Brenner 1691. Mynt från den Gyllene horden – ånyo. Sterling funnen vid medeltida Trosa stad, Södermanland. Kring bihanget till Numismatiska Meddelanden I.	6 7 7 8	127 158 166 186
Ericsson, Stig-Axel Nola Myntklubb jubilerar.	6	142
Golabiewski Lannby, Monica Vasaloppet 1925 med minnesmedalj som hederspris. Ett stilla kåseri över "euronit" år 1959. Sällsynt brakteat i Sura gamla kyrka. Kyrkbränder på senare tid. Teatersedel i handlarens penninglåda. Numismaticus. "Mer egendomlig än skön" – tysk skatmedalj från 1928. Klocksparbössor. Fint mynt med bärnsten i! (<i>Pressklipp</i>) Samlarens själ. (<i>Utställningar</i>) Numismatisk avhandling i Finland. "Amerik. fläsk och margarin (till skogsarb.)". Om världskrigens ransoneringskort i Sverige. Är vi inte alla bröder? (<i>Ny utställning</i>) Lock? Nyårstrolleri.	1 1 2 2 2 3 4 5 5 5 5 6 8 8 8	7 + omslag 20 31 31 40 67 86-87 102-103 + omslag 108 109 118 128-132 + omslag 184-185 188 190
Hagander, Julius Elias Brenners myntsamling finns i Moskva. (& Lars O. Lagerqvist, Ian Wiséhn) Nye ordföranden har ordet.	8 8	172-177 177
Hammarberg, Inger Gunnar Ekströms Stiftelses gåvor tillförda Kungl. Myntkabinettets samlingar år 2000.	4	80-84 + omslag
Hemmingsson, Bengt Sveriges äldsta mynträkskaper. Hadorphs "myntbok" och ett provmynt i koppar. Perforerade Uppsala-ören 1522-1523. (<i>Frågespalten</i>) Falska tiokronor.	2 3 3 5	38-39 58-60 64-65 113

2002	Nr	Sid.
Nedsmältning av gamla mynt efter 1873 års reform.	6	137-139
Tidiga Salapolletter.	7	150-151
Inlösen av halva sedlar.	8	181
Holmén, Bengt		
Gunnar Holsts pris år 2002 [Brita Malmer]. (<i>Personalia</i>)	7	165
Ivarsson, Sten A.		
Pollett 1621? [3 flitter 1621]. (<i>Frågespalten</i>)	6	141
Jonsson, Kenneth		
Två tidiga fynd med Erik av Pommerns mynt.	2	34-35
Den numismatiska kongressen i Madrid 2003. (<i>Ny kongress</i>)	4	93
Varning för nya förfälskningar av medeltidsmynt.	5	106
Hedersmedaljer i Berlin [Peter Berghaus, Vera och Gert Hatz]. (<i>Personalia</i>)	6	127
Lagerqvist, Lars O.		
Hans Martin 1906-2002. (<i>Personalia</i>)	3	70
Elvira E. Clain-Stefanelli 1914-2001. (<i>Personalia</i>)	4	92-93
Stockholm 750 år 1252-2002. (<i>Jubileumsmynt</i>)	5	107-108
Monteliusmedaljen [Brita Malmer]. (<i>Personalia</i>)	5	117
Luděk Havelka – utställning i Stockholm.	6	133
Pro Memorias belöningsmedalj.	6	141
Eldsvåda hos Crane AB.	7	157
Stockholm 750 år. (<i>Ny medalj</i>)	7	165
Elias Brenners myntsamling finns i Moskva. (& Julius Hagander, Ian Wiséhn)	8	172-177
Astrid Lindgren på minnesmynt. (<i>Nya mynt</i>)	8	187
Lind, Lennart		
Pescennius Niger och Septimius Severus östmyntning.	2	28-30
Malmer, Brita		
Erik Lönnroth och numismatiken. (<i>Personalia</i>)	5	116-117
Från Goting Kliff på Föhr till Burge i Lummelunda. Vikingatidens början och slut i belysning av två nypublicerade myntdepåer.	6	124-127
Nilsson, Anders		
Harry Potter, en trollkarl på mynt.	5	110-111
Nilsson, Harald		
"Uppkopplade" sedlar år 2005?	2	41
Christiane Logie. (<i>Ny medalj</i>)	2	42-43
På väg till Padua??? (<i>Utställning</i>)	2	45
På väg till New York??? (<i>Utställning</i>)	3	66
Nordlind, Ulf		
När Earl Grey hyllades med medalj av Stockholms skeppsredare. (& Ian Wiséhn)	1	13
Två brev rörande mynthandlaren T. G. Appelgren. (& Ian Wiséhn)	7	148-149
Pettersson, Dennis		
Nye kassaförvaltaren.	8	189
Rundberg, Jonas		
Den svenska örtugsmyntningen 1441-1477.	1	22
Silvegren, Ulla W.		
Mynten från Uppåkra. (1)	3	52-57 +omslag
Mynten från Uppåkra. (2)	4	76-80
Sundquist, Torbjörn		
Numismatisk frågesport vid SNF:s julfest 11 december 2001.	1	17
Rätta svar på frågesporten i SNT 2002:1.	2	43
Den svenska mynthistorien. (& Ulrika Bornestaf)	4	94
Pollett 1621? [3 flitter 1621]. (<i>Frågespalten</i>)	6	141

Svenson, Ingemar

En välanvänd kronpuns.	1	14
Klocksparbössan. (<i>Läsekretsen</i>)	6	137

Sømod, Jørgen

Belejringsklippingene fra Kristianstad.	1	12
---	---	----

Wahlquist, Göran

Årsberättelse för år 2001 avgiven av styrelsen för Svenska Numismatiska Föreningen.	3	68-70
---	---	-------

Westerlund, Claes

Erik XIV:s kröning.	5	100-101
---------------------	---	---------

Widell, Magnus

Brukssedel från Skultuna bruk.	4	88-89
Assignment från Krämböhl's bruk.	7	152-153

Wihlander, Johan

Perforerade Uppsala-ören 1522-1523. (<i>Frågespalten</i>)	3	64
---	---	----

Wiséhn, Eva

Nordiska spelen – ett glömt jubileum.	2	32-33 +omslag
Nickel – Satans koppar.	2	35
Don Silvano, Grodan och Peson.	5	104-106
Lord Nelsons sidenbörs under klubban.	6	134-135
Jättegrytan och karbidlampan [Skatt från Muskö socken].	7	154-155
John O'Groat och 4 pence.	7	160-161

Wiséhn, Ian

Johann Heinrich Hottinger – pionjär inom orientalisk numismatik.	1	8-9
Rättelse angående Hottinger.	3	61
Norska privatsedlar från början av 1800-talet.	1	10
När Earl Grey hyllades med medalj av Stockholms skeppsredare. (& Ulf Nordlind)	1	13
Trehundraett år sedan konungariket Preussen bildades.	1	15
Svenska General Motors.	1	16
Mynt från år 2000. (<i>Nya mynt</i>)	1	17-19
C. O. Karléns Strindbergsmedalj från 1911.	1	21
När baron von Görtz silverservis höll på att bli kastmynt till Fredrik I:s kröning.	1	22
Raphaël Trichet Du Fresne, Johan Leijoncrona och drottning Kristinas myntsamling.	2	36-37
"Sedel" utgiven av Stockholms teaterkung.	2	40
Premielåneanvisning från Riksgäldskontoret.	2	41
Amerikansk fotografisk medalj från presidentvalet 1868.	2	42
Esaias Tegnér och numismatiken – citat från Tegnér's skrifter.	2	46
En svensk myntsamlare i USA.	3	60
Gipsmedaljungen som Sergel fick som gåva.	3	61
Tryckta kort som tillkännagav dödsfall – också med numismatiskt intresse.	3	62-63
En märklig papperspollett från Skellefteå Aktie Bolag 1876.	3	63
Papperspolletten från Normalmstorgskällaren.	4	87
Världens första numismatiska bok.	4	91
Problem med att ha alltför många låga sedelvalörer.	5	101
Två idrottsklubbar med silversköldar.	5	103
Antika mynt utställda i Gustavianum. (<i>Uställningar</i>)	5	109
Ett hundra kronor satsade i Aktiebolaget Tennis.	5	110
Mynt- och medaljleveranserna från Myntverket till Kungl. Myntkabinettet – en mer än 250-årig historia.	5	112
Aktiebrev och biljetter från Mössebergs Vattenkur Inrättnings Aktiebolag.	5	114-115
Industri och Konst-Lotteriet i Göteborg.	5	115
Vad de anställda vid Sedelkontoret skulle göra vid flyglarm.	5	118
Sällsynt Gibraltar-medalj i Kungl. Myntkabinettets samlingar.	6	134-135
Ny £5-sedel i England. (<i>Nya sedlar</i>)	6	139
Medalj som minner om slaget vid Leipzig 1813.	6	140
Två brev rörande mynthandlaren T. G. Appelgren. (& Ulf Nordlind)	7	148-149
Brännvinspollett från Utö gruvor.	7	151
Något om tillkomsten av 5-kronorssedeln från 1954.	7	153
Finansministern som personligen betalade för myntningen av guldmynt [Eric Ruuth 1746-1820].	7	155
Siljans Jernvägs Aktie Bolag – En viktig och stor fråga för öfre Dalarna.	7	156-157

Provsamling av polletter från AB Sporrang.	7	158-159
Kopporna ympade på kronprinsen – medalj som aldrig blev gjord.	7	159
När delar av guldreserven 1939 flyttades från Stockholm till Jönköping.	7	161
Problem med ovikta storsedlar 1938.	7	164
Elias Brenners myntsamling finns i Moskva. (& Julius Hagander, Lars O. Lagerqvist)	8	172-177
Mynt hindrade hårdragning.	8	179
Ett förslag av Alfred Wilhelm Dufwa till ersättning av kronorssedlarna med stora riksvapnet.	8	180-181 +omslag
Sedelliknande omslag från Diskontverkets lånekonto i Malmö.	8	182-183
En medalj utförd av bröderna Simon.	8	184
Mynt i massgrav – ett minne från Napoleons stora armé.	8	189
Nobelprischeckar.	8	190

Voisin, Marie-Astrid

Dag Hammar-sköld.	1	11
Kungliga Vetenskapsakademiens årsmedalj. (Ny medalj)	5	108
"Söndags-Rit-Skola för Handverkare" – Konstfack flyttar.	8	178-179

NYTT OM BÖCKER – RECENSIONER

Nr

Sid.

Eriksson, Johan: <i>Kondottiärfurstarnas visuella retorik</i> . 2002. (Ian Wiséhn)	8	186
<i>Excavations in the Black Earth 1990-1995. Eastern Connections. Part One: The Falcon Motif. Birka Studies.</i> (Eva Wiséhn)	3	66
Harper, David C. (red): <i>2002 North American Coins & Prices. A guide to U.S., Canadian and Mexican Coins.</i> (Inger Hammarberg)	3	66
Hedberg, Magnus & Cedermark Hedberg, Gunilla: <i>Idoga kvinnor, trofasta pigor. Hedersbelöningar av guld och silver</i> . 2001. (Bengt Hemmingsson)	6	137
Jensen, Jørgen Steen: <i>Danske mønter og sedler. Krone og øre fra 1875 til idag</i> . (Monica Golabiewski Lannby)	1	20
Johansen, Øystein Kock: <i>Fra Stenpenger till Euro. Betalningsmidlenes forunderlige verden</i> . (Eva Wiséhn)	3	66
Lagerqvist, Lars O.: <i>Nobel Medals</i> . 2001. (Tuukka Talvio)	4	90-91
Lagerqvist, Lars O. & Nathorst-Böös, Ernst: <i>Vad kostade det? Priser och löner från medeltid till våra dagar. Femte reviderade upplagan</i> 2002. (Monica Golabiewski Lannby)	7	164
Nulla dies sine linea. Festskrift till Ian Wiséhn. <i>Numismatiska Meddelanden XLI</i> . 2001. (Jan-Olof Björk)	2	44-45
Reuterswärd, Elisabeth: <i>Ett massmedium för folket. Studier i de allmänna kungörelsernas funktion i 1700-talets samhälle</i> . 2001. (Bengt Hemmingsson)	7	162
Ripollès, Pere Pau & del Mar Llorens, María: <i>Arse-Saguntum. Historia monetaria de la ciudad y su territorio</i> . 2002. (Harald Nilsson)	7	162
Schück, Herman: <i>Hans Forssell – historiker, publicist, statsråd</i> . 2001. (Bengt Hemmingsson)	4	90
Strandberg, Clas-Ove: <i>The Queen Lovisa Ulrika Collection of Numismatic Literature. An Illustrated and Annotated Catalogue</i> . 2001. (Frédéric Elfver)	6	136
Talvio, Tuukka: <i>Coins and Coin Finds in Finland 800-1200</i> . 2002. (Kenneth Jonsson)	7	163-164

**Bli medlem i
SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGEN**

Årsavgiften är 200 kr, juniorer (under 20 år) 100 kr.
Som medlem får Du SNT automatiskt.
Du kan också enbart prenumerera på tidningen.
Det kostar endast 160:– för åtta nr per år.

3. Fission, 1979. Repro ur katalog utgiven av Vigadó Galéria.

4. Medicinkonferensen, 1984. Repro ur katalog utgiven av Vigadó Galéria.

5. 50-årsjubileet för risodling, 1984. Repro ur katalog utgiven av Vigadó Galéria.

6. Greve István Széchenyi, 1989. Repro ur katalog utgiven av Vigadó Galéria.

7. Pro Patria Hungarica, 1991. Repro ur katalog utgiven av Vigadó Galéria.

offentliga platser och då inte bara i Ungern och Budapest, utan också bl.a. i Barbican Centre i London, Ungerska ambassaden i Canberra och Ungerska UNO palatset i New York. Han finns också representerad i olika konstsamlingar, som t.ex. Ungerska Nationalmuseet i Budapest och Moderna museet i Warszawa.

Richárd Töröks konst återspeglar de klassiska idealen på många sätt, men han var samtidigt en experimenterande och nyskapande konstnär. Han bröt mot det konventionella på ett taktfullt men ändå solbrytande sätt. Som t.ex. i porträttet av den helige Stefan, vars byst samtidigt är ett svärdsfäste, samt porträttbysten över Jack Nicholson iförd solglasögon liggande i en sandlåda. Han lade ofta

till attribut som t.ex. ett par riktiga solglasögon, en cigarr eller solglasögon. Töröks hjältar är döda inte bara fysiskt utan också i själva porträtten, där de avbildas drömlika, eteriska och mystiska med sänkta ögonlock. Detta kan man bl.a. se i ett porträtt över Alfred Nobel (fig. 2). Bysten är utförd i gips och erbjöds en gång Nobelstiftelsen för inköp. De tackade dock nej!

Känsligheten i Töröks verk kommer i huvudsak från hans arbetssätt att först modellera och sedan gjuta i brons. En kollega till honom, Tamás Fekete, sade: "Jag skulle vilja påstå att han har en diabolisk talang för modellering i ordets positivaste bemärkelse. Han vet allt om modellering och han använder sig av det på

ett skickligt sätt, ibland kanske bara för att skryta med." Vidare sade Fekete: "Jag tror att jag kan säga utan överdrift att vi står framför den mest betydelsefulla och framstående personen i ungersk skulpturvärld under detta millennium."

Török utförde också medaljarbeten. Under sin korta levnad hann han dock med endast åtta sådana. Den första medaljen, *Fission* (fig. 3), visar en självständighet inte bara i formen utan också i motivet. Fissionen, delningen, är tydlig men kan tolkas på flera sätt. Antingen den asexuella delningen i två eller fler lika delar eller atomkärnans delning avgivande en stor mängd energi. Till Medicinkonferensen (fig. 4) lät han sig inspi-

8. Astrid Lindgren, 1992. Foto: Gabriel Hildebrand, KMK. Skala 1:2.

reras av förhistoriska djurmotiv. Till medaljen för Risodlingens 50-års-jubileum (fig. 5) har han utnyttjat en handflata som underlag till ett blommande risax. En symbios mellan handen, kornet och plantan. I porträttet över greve Széchenyi (fig. 6) visar han kraft och styrka; medaljen finns i två utföranden. Med medaljen för *Pro Patria Hungarica* (fig. 7) visar han prov på en naturlig känsla för typografi i inskriptionen kring svärdsfästet, som symboliserar kampen och försvaret av fosterlandet.

Astrid Lindgren blev alltså också föremål för denne begåvade skulptörs intresse (fig. 8). Henne har han skildrat som en vänligt leende och drömmande dam. Med en stor känslighet förmedlar han sitt intryck av författarinns innersta väsen. Török erbjöd Rabén & Sjögren denna medalj men de avböjde.

Török tog inte gärna beställningsarbeten utan arbetade hellre efter sin egen intuition och inspiration. Kanske var det orsaken till att han i Sverige fick svårt att vinna de tänkta mottagarnas intresse.

Török var gift med Agnes Miski-Török, bl.a. sedelgravör vid Tumba

bruks sedeltillverkning, och de bodde tillsammans i Stockholm under en kortare period. Richárd Török trivdes emellertid aldrig i Sverige utan flyttade hem till Budapest. Kort före sin död blev han erbjuden professorstjänst vid Konstakademien hemma i Ungern.

Noter

- ¹ Numera finns ytterligare en medalj över författarinns, skapad av Rune Karlzon.
- ² Medaljen inköptes med anslag från Sven Svenssons stiftelse för numisma-

tik år 1992 och tillfördes samlingen med inv.nr 102 142.

Referens

Wehner, Tibor: *TÖRÖK RICHARD Richárd Török sculptor*. Katalog utgiven av Vigadó Galéria, Budapest 1998. □

"Bästa sedeln"

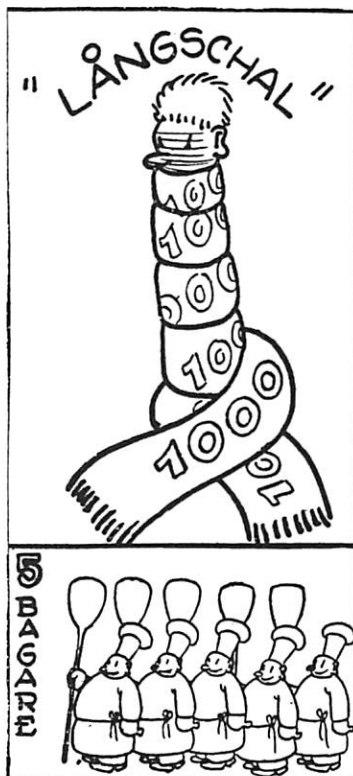
I januari 1937 utlystes i både *Svenska Dagbladet* ("Vem ritar bästa sedeln?") och *Stockholms Tidningen* tävlingar för amatördecknare om nya svenska sedlar. Riksbanken hade tillsatt en kommitté för utredning om nytt utseende på våra sedlar. I *Stockholms Tidningen* menade man att kommittén inte skulle få det lätt "eftersom de svenska sedlarna är bland världsmarknadens vackraste och äldsta". Och det var ju vackert sagt.

Svenska Dagbladets belöning var, som man uttryckte sig, en tia och tre femmor av gamla modellen, d.v.s. 25 kronor, till de bästa och roligaste förslagen, medan *Stockholms Tidningen* var beredd att betala tre kronor "per styck i riksmünt" för varje införd bidrag.

Här visas två roliga förslag på fem- och tusenkronorssedlar, som infördes i *Stockholms Tidningen* 27 januari 1937. Vi ser att de folkliga benämningarna "långschal" och "bagare" var still going strong. Bagare är känt sedan 1880-talet för enkronan, här ses en "5-bagare". Långschal är, som också framgår av teckningen, uttrycket för en tusenkronorssedel, använt sedan 1910-talet.

Men som bekant behöll vi Sittande Svea på tusenkronorssedeln till och med 1950 (med ett längre avbrott i utgivningen 1940-49) och på femkronorssedeln varje år fram till och med 1952.

MGL

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppge samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel och fax 046-14 43 69
e-post: siv-gunnar@swipnet.se

Ernst Nordin – ny utställning på Kungl. Myntkabinettet

Kungl. Myntkabinettet slår den 15 februari upp dörrarna för en ny utställning. Denna gång är det skulptören Ernst Nordin och hans verk som presenteras. Ernst Nordin har sedan 1966 utfört ca 80 medaljer och tre jubileumsmynt. Han har även utformat det senaste kungaporträttet som vi kan se på både enkronan och tionkronan.

Förutom mynt och medaljer kommer även en del av de skulpturer och akvareller som konstnären modellerat att visas. Nordin har utfört många offentliga skulpturer som står i huvudstaden men även bl.a. i Umeå, Trelleborg, Boden, Sundsvall och Linköping.

Ernst Nordin har sedan en resa till Rom för några år sedan utvecklat ett intresse för romersk konst. Med antika romerska mynt som förlaga har han skapat, som han själv kallar det, "en parafra på kejsarsalen i Capitolium". En kavalkad av kända romerska personligheter; bland dessa finner man Caesar, Marcus Antonius, Kleopatra, Agrippina, Titus, Trajanus, Hadrianus, Commodus, Caracalla och många fler.

Utställningsarkitekt är Anna Lena Carne och utställningskommissarie Marie-Astrid Voisin. I anslutning till utställningen ger Kungl. Myntkabinettet ut en katalog – *Ernst Nordin* – där konstnärens hela produktion av medaljer och mynt finns beskriven och avbildad. Den säljs i Kungl. Myntkabinettets museibutik, Slottsbacken 6.

Utställningen varar fram till den 30 april 2003. Välkomna!

Marie-Astrid Voisin

Ernst Nordin och Lucius Verus, konstnärens ateljé, 2002.

"G", 2001. Skala 1:2.

Svenska Numismatiska Föreningens hedersgåva, 1998. Medaljen presenterades i SNT 1999:1, s. 16.

Foto: Gabriel Hildebrand.

CONFEDERATE STATES OF AMERICA

NO. 22779

Six Months after the
Treaty of peace
Confederate States

Ratification of a
Treaty between the
Confederate States
and the United States

CONFEDERATE STATES OF AMERICA

Will pay **TEN DOLLARS** to Bearer

No. 22779

Richmond, September 2, 1861.

S. G. Gurley Register

M. C. G. G. G. for Treasurer

SNT 1 • 2003

Slavauktion i Richmond 1861. Teckning av G. H. Andrews samma år. Ur *The Illustrated London News* den 16 februari 1861.

1849 för Kalifornien, Utah och New Mexico, började sydstaterna diskutera en eventuell utbrytning ur unionen. Eftersom man fruktade att sydstaternas utbrytning skulle leda till ett våldsamt, blodigt förintelsekrig antog amerikanska kongressen år 1850 en ny kompromiss, som innebar att Kalifornien skulle upptas i unionen som en "fri stat", dvs med förbud mot slaveri, trots att det låg söder om den fastställda linjen. I gengäld skulle Utah och New Mexico själva få avgöra om slaveriet skulle tillåtas inom deras territorier eller inte.

År 1854 kom nästa utmaning från Södern, då Kansas och Nebraska blev territorier. Man lyckades få igenom ett återkallande av Missouri-kompromissen, och det bestämdes att befolkningen där själva skulle besluta om sin ställning i slavfrågan. Detta var en seger för sydstaterna. Men kompromissernas tid var nu förbi. Som en protest mot Kansas-Nebraska-avtalet bildades ett nytt parti, det republikanska, vilket ursprungligen hade som enda syfte att bekämpa slaveriets utbredning.

I och med, och kanske främst tack vare, lagen om återförande av förrymda slavar, framträdde abolitionisterna mera aggressivt än någonsin. Men ännu större betydelse fick boken *Onkel Toms stuga* av Harriet Beecher-Stowe som kom ut år 1852. Den hade ett oerhört inflytande på nordstaterna och väckte avsky i vida kretsar för slaveriet och medlidande med de olyckliga. Lincoln hyllade

författaren som "den lilla kvinnan som inlett ett stort krig". Boken påverkade starkt den samtida amerikanska debatten om slaveriet och spreds över hela världen.

Men Södern inte bara försvarade slaveriet utan ville också påvisa att det var något positivt: man var i behov av slavar för att kunna odla sin bomull, och nationen behövde bomullen för att kunna upprätthålla sitt välstånd – det var det resonemang med vilket sydstaterna väjde sig mot anklagelserna.

Efter Sydstaternas kapitulation 1865 avskaffades slaveriet. Sedlarna som The Confederate States givit ut var nu värdelösa. Köparen av den snygga ynglingen fyra år tidigare förlorade sin dyrt förvärvade slav, säljaren stod (om han betalade med sydstatssedlar) med endast en bunt papper utan värde. Endast ynglingen var vinnare.

Daniel Golabiewski
Monica Golabiewski Lannby

Referenser

- Criswell, G. C.: *Confederate and Southern State Currency*. Florida 1964.
Golabiewski Lannby, M.: Är vi inte alla bröder? [Ny utställning på Kungl. Myntkabinettet.] *SNT* 2002:8 s. 184-185.
Jakes, J.: *Nord & Syd*. Stockholm 1982.
Pick, A.: *Standard catalog of world paper money, specialized issues*. 1991.
Price, W. H.: *Civil War Handbook*. Virginia 1961.
Rystad, G.: *Nordamerikanska inbördeskriget*. Lund 1968.

Några riksbanksminnen från slutet av 1800-talet

Det finns en trevlig och upplysande artikel i *Banco Posten* 1921 som författats av bankokommissarien Th. Wadstein. Han hade anställts vid Sveriges Riksbank 1878 och kunde år 1921 blicka tillbaka på en 43-årig anställning. Det finns en del uppgifter i artikeln som är värda att återge:

Sedelkontoret var beläget i trappa upp i Lilla (norra) Bankhuset vid Järntorget i Gamla Stan. Där makulerades sedlar som förut "suddats" i mittpartiet, genom sedelbuntarnas sönderskärning i tre delar. Mittdelarna brändes i en kakelugn. Det övriga returnerades till pappersbruket i Tumba för att omgöras till nya sedlar. Senare utfördes i stället en utstampning av mittdelarna med hjälp av en enkel makuleringsmaskin, den s.k. Starka Karlsson. Bränningen i kakelugn ersattes med förstöring i lut i särskilda maskiner.

Sedeltryckeriet. Sedeltryckeriföreståndaren (Jakob Bagge) tillhörde inte bankens staff, utan drev tryckerirörelsen för egen räkning, varvid banken betalade tryckning av sedlar, blanketter m.m. efter prislista. Övriga arbeten enligt räkning, där posterna kunde vara ganska rundligt tilltagna. Så t.ex. betalades en gång på 1880-talet 12 kronor för påläggning av en tygbit (av en tändsticksaskes storlek) på dynan till en nummerstämpel. Då vederbörande tillfrågades om han kunde räkna ut vad ett par byxor skulle kosta av samma tyg, då kunde han inte svara. Den stora vinst som tryckerirörelsen ansågs tillföra föreståndarna var alltid föremål för diskussion. Riksbanken ansåg att man skulle ha del av vinsten. För att få någon kompensation tog banken ut en avgift för användandet av Riksbankens lokaler och tryckerimaskiner för främmande kunders beställningar. Avgifterna höjdes naturligtvis ganska snart och innan sekelskiftet bestämdes för banken en viss andel av årsvinsten för tryckerirörelsen.

Från och med den 6 juli 1918 ställdes tryckeriet helt under riksbankens egen ledning.

IW

Auktioner

Maj:

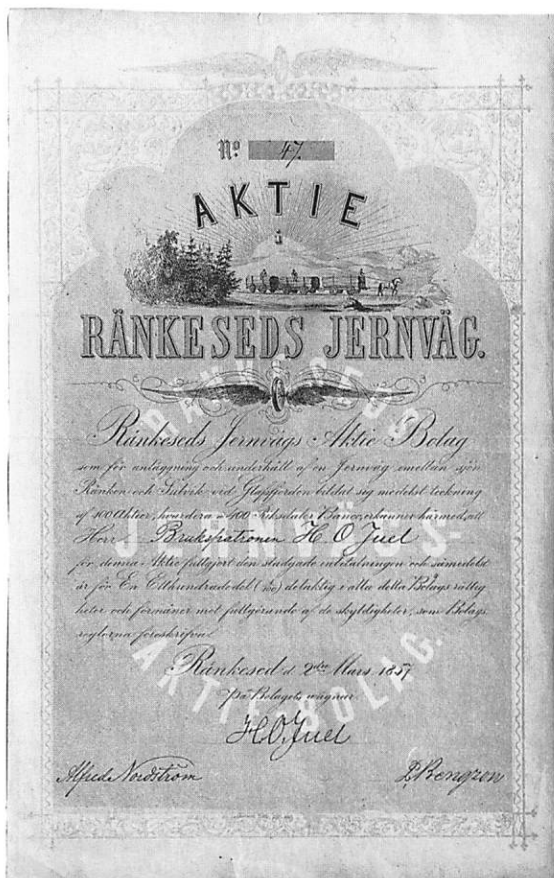
5-10 Thomas Høiland Auktioner,
Köpenhamn

Ränkeseds järnväg

I mitten av 1800-talet fanns ett stort behov av att förbättra kommunikationerna för järnmalm från västra Värmland till hamnen vid Glafsforden för vidare befördran via Göteborg till England. Anledningen var den blomstringstid för järnmalm som rådde vid flera stora bruk.

Mellan Glafsforden och sjön Ränken är en lång landtunga och där skulle den planerade järnvägen byggas och förena de båda sjöarna. I början av 1853 samlades bruksägarna till järnbruken som låg runt vattendragen och man bildade Ränkeseds – Sulviks Järnvägsaktiebolag. Aktiekapitalet bestämdes till 40 000 rdr bco, fördelat på hundra aktier. Aktie-teckningen gick snabbt. Den största teckningarna gjordes av brukspatron Groth, som tecknade sig för trettio aktier, och brukspatron Juel som tecknade tio aktier. Den 31 mars 1853 fick bolaget av Kungl. Maj:ts fast-ställelse på planen för järnvägen. Ritningar och kostnadsförslag som slutade på 35 000 rdr bco hade uppgjorts av löjtnant Claes Adelsköld, som också blev projektets arbetschef. Den 18 maj 1853 skedde utstakningen av järnvägen. Terrängen var väl lämpad för banbygget. Eftersom sjön Ränken låg på 87,8 m över havet och Glafsforden på 44,8 m fick järnvägen en bra lutning ned till Sulvik som var banans ändpunkt. Banans längd var 4 400 meter och spårvidden 0,89 m. Rälisen var av franskt fabrikat.

När västra stambanans riktning blev bestämd insåg intressenterna i Ränkeseds järnväg att stambanans tillkomst skulle bli ödesdiger för den lilla hästbanan. Sedan stambanan i slutet av 1867 blev klar avtog trafiken på hästbanan och 1877 upphörde trafiken helt. Banan blev kvar till 1885 då den revs och allt materiel såldes till Glava glasbruk, som lät bygga en egen järnväg för brukets räkning mellan bruket och Glafs-

Aktiebrev nr 47 i Ränkeseds Jernvägs Aktie Bolag från år 1857. Här ses Juels, Nordströms och Bengzons namnteckningar. Foto G. Hildebrand.

O. J. Alfred Nordström

Hans Oskar Juel

P. Bengzon

fjorden. Så slutade västra Värmlands första järnväg.

Det avbildade aktiebrevet är utställt på Hans Oscar Juel, brukspatron på Koppoms järnbruk. Juel föddes 1812 på Noresund och dog 1882 på Koppom. Juel var lärare i kemi på Filipstads bergskola 1836-1837 och en tid var han lärare vid Karlstads läroverk. Han ärvde Koppoms järnbruk i Järnskog, vilket hade anlagts av fadern 1830. En av de övriga, som har undertecknat aktiebrevet, är patron Alfred Nordström på Sölje-

Noreborg. Nordström föddes 1814 i Sölje och dog 1885. Han kallades för "kungen på Nore". Den tredje underskriften är patron P. Bengzon på Lillevik som levde mellan 1814-1884.

Hasse Nilsson

Litteratur

Bodstedt, I. A.: *Historik över Sveriges småbanor*. Stockholm 1945.

Furuskog, J.: *De Värmländska järnbruken*. Filipstad 1924.

Strandbergs Mynt

&
Aktiesamlaren AB

köper och säljer

Mynt, sedlar, ordnar, medaljer, aktiebrev
äldre handlingar m.m.
charta sigillata, fornsaker m.m.

Se vår hemsida

www.aktiesamlaren-bjb.se

Arsenalsgatan 6, Box 7377, 103 91 Stockholm
Tel: 08-611 01 10, Fax: 08-611 32 95

Från Palermo till Ekebyholm

I slutet av november förra året besökte fru Pirjo Kotilainen från Idensalmi Myntkabinettet i Helsingfors för att visa ett mynt, som hon som skolflicka år 1956 hade hittat i Sverige. Det var ett kopparmynt, vars framsida vid första anblicken påminde något om de svenska nödmynten från 1715-1719. I verkligheten var det dock ett sicilianskt mynt, präglat i Palermo år 1715 för Viktor Amadeus II, hertig av Savojen som nyligen (1713) hade blivit konung av Sicilien.

På myntets åtsida ses en krönt örn med det savoyiska husets vapen på bröstet. Omskriften består av en förkortning av konungens namn och titel: D/ei/ G/ratia/ Sic/iliae/ Ier/usolumorum/ et Cip/ri/ Rex [= av Guds nåde konung över Sicilien, Jerusalem och Cypern]. Omkring örnen finns också bokstäverna DD AC som syftar på myntmästaren Don Antonio Calcerano. På framsidan finns en kar-

Sicilien, Viktor Amadeus II, Palermo, grano 1715. Foto Myntkabinettet i Helsingfors.

tusch med orden Publica commoditas [= offentlig fördel] och årtalet. Myntet kallas grano (se t.ex. R. Spahr, *Le monete siciliane...* (1282-1836), 1982, s. 140).

Myntet är patinerat på ett sätt som visar att det har länge legat i jorden – mycket möjligt sedan 1700-talet. Det som gör saken intressant är fyndplatsen, Ekebyholms slott i Rimbo, i Uppland, norr om Stockholm. Myntet hittades i gruset på en parkgång. Upphittaren visade det för sin förman, som inte ansåg det särskilt märkningsvärt.

Under den ifrågasatt tiden i början av 1700-talet tillhörde Eke-

byholm den berömda statsmannen, riksrådet m.m. Arvid Horn (1664-1742). Han blev år 1706 upphöjd i grevligt stånd med namnet Horn af Ekebyholm. Ursprungligen hade han hetat Horn af Kanckas. Senare under 1700-talet övergick godset till ätten Horn af Åminne.

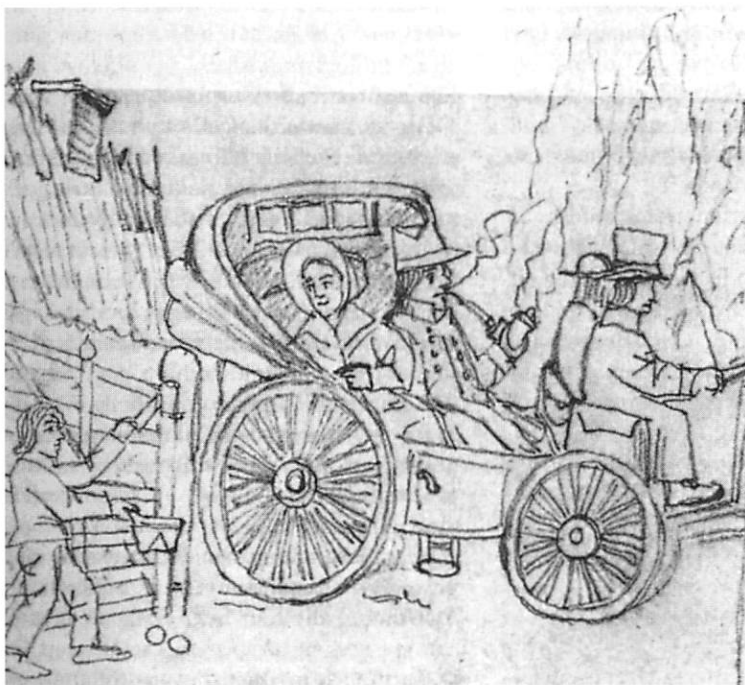
Det är naturligtvis omöjligt att veta vem som hade tappat bort den lilla slanten, och när. Möjligen var det en tjänare som hade följt med sin herre till utlandet, eller en utländsk gäst. I varje fall kan fyndet ses mot bakgrunden av den härskande elitens utländska förbindelser under 1700-talet.

Tuukka Talvio

Mandelgrens grindslant

I SNT 2002:8 publicerades en artikel om Konstfack och Söndags-Skolans grundare Nils Månsson Mandelgren (1813-1899). Denne var född som Nils Månsson i den lilla landsortsbyn Ingelstråde i Skåne. Tillnamnet Mandelgren antog han först under sina studier vid Konstakademien. Han inledde sin konstnärliga bana efter att en dag, när han var endast tolv år, ha läst en bok om målning. Han bestämde han sig på stående fot för att bli konstnär och lånade tre riksdaler för att köpa olja och färger. Ytterligare medel för att införskaffa det nödvändiga ritmaterialet tjänade han som grindpojke. Denna teckning föreställer honom själv i Ingelstråde 1828-1829 vid femton års ålder framför en nyss öppnad grind, där han står med mössan i hand och ett välklätt par i öppen landå far förbi. Teckningen var avsedd för Mandelgrens tänkta men tyvärr aldrig publicerade självbiografi.

De grindslantar som han kunde tänkas få utgjordes antagligen av mynt i den tidens lägre valörer. Det finns en berättelse från Dalarna vid 1800-talets mitt, där chefen för Älvdalens porfyrverk alltid strödde ut en- och tvåstyvrar på vägen till barnen som öppnade grindarna. Mandelgrens barndom utspelade sig un-

"Mandelgren öppnar grinden för att få en slant till Ritmaterialer. Ingelstråde 1828-1829."

der Karl XIV Johans tid, då delar av skilling och skilling banko utgjorde de lägsta betalningsmedlen och 1/6 skilling banko kallades enstyver i folkmun.

MGL

Litteratur

Jacobsson, B.: *Nils Månsson Mandelgren i Dalarna*. 1981.

Ingvar Nilsson 1935-2002

Måndagen den 18 november 2002 avled Ingvar Nilsson, Färlöv och Yngsjö, i en ålder av 67 år. Han var född den 2 mars 1935, utbildade sig till folkskollärare och tog sin examen 1957. Han kom att utöva sitt yrke i Färlöv utanför Kristianstad, där han bodde. Även vid havet i Yngsjö tillbringade han mycket av sin lediga tid. "Ledig" var för övrigt Ingvar sällan. Sin uppgift på skolan gick han in för med omvittnad energi och alltid med sina elevers bästa för ögonen. De senare åren i tjänst var han dessutom tillsynslärare och biträdande rektor. Mycket av den tid som inte togs i anspråk av ett framgångsrikt yrkesliv vigdes åt numismatiken.

Förutom matematik var Ingvar särskilt intresserad av historia. Liksom för så många andra, som ägnar sig åt myntsamlade och numismatik, var just historieintresset en inkörsport även för Ingvar. Det numismatiska intresset grundades tidigt. Ganska snart blev han medlem i Skånes Numismatiska Förening, som till 1960-talet var den helt tongivande numismatiska föreningen i sydligaste Sverige. Resorna till Malmö från Kristianstad var dock långa. Under en paus i resan hem från ett sådant möte år 1966 fattades ett viktigt beslut. Tillsammans med två andra samlare föreslog Ingvar att man skulle starta en myntförening även i Kristianstad. Så blev det också.

Den 5 december nämnda år grundades Kristianstadsortens Numismatiska Förening. Ingvar blev föreningens medlem nummer ett. Han tog genast på sig det stora, arbetskrävande och ansvarsfulla uppdraget med auktionsverksamheten. Det blev 460 auktioner under årens lopp. Det är ofattbart, att han klarade av att färdigställa och genomföra upp till 17 auktioner per år. Auktionerna var fördelade på årets samtliga månader. Ibland var det bara en veckas mellanrum mellan auktionerna och de uppgick emellanåt till 800 nummer per auktion (sic!).

Mynten från Oscar II:s tid var föremål för Ingvar Nilssons speciella intresse. År 1970 lät han utge en bok om denne regents mynt. Den utkom som Numismatiska Bokförlagets handboksseries nummer 6, *Svenska mynt under Oskar II:s tid*.

Fotograf okänd.

År 1976 var Ingvar med när Sveriges Numismatiska Riksförbund stiftades, och även här blev han auktionskommissarie och ordnade för dem flera stora myntauktioner. Ungefär samtidigt fick han ett otroligt uppdrag av en samlare i Skåne. Detta gick ut på att anförskaffa och lägga upp ett svenskt myntkabinett från Gustav Vasas tid till nutid. Samlingen skulle inte bara innehålla alla valörer, utan även samtliga årtal och varianter. Ingvar lyckades väl med sitt uppdrag och resultatet blev en av de främsta samlingarna av svenska mynt som någonsin hopbringats.

Alla vi som under årens lopp lärde känna Ingvar har mycket att tacka honom för. Hans ofattbara arbetsinsats för Kristianstadsortens Numismatiska Förening har gett föreningen en plats bland de största och mesta aktiva i landet. Inte bara för föreningen lokalt var Ingvars arbetsinsats av betydelse, utan faktiskt även för det allmänna numismatiska intressets utveckling i Sverige.

Ingvar Nilssons arbete var oegennyttigt och outtröttligt. Han var en fin människa, vars speciella humor vi särskilt minns. Bakom den ibland till synes kärva ytan fanns en alltid hjälpsam, rolig, vänlig och omtänksam karaktär. Många är de uppskattande omdömen och historier om Ingvar som den yngre av nekrologens författare fick höra av hans f d elever från skolan i Färlöv. Minnet av Ingvar lever i våra hjärtan, ljus och vördat.

Dan Carlberg, Älmhult
Bertil Wennström, Trelleborg

Ny belöningsmedalj vid Uppsala universitet

Vid en högtidlig ceremoni den 17 september 2002 med anledning av 300-årsminnet av Olof Rudbeck d.ä:s död instiftades en ny belöningsmedalj vid Uppsala universitet.

Först nedlades en krans vid Rudbecks grav i Domkyrkan, varefter universitetets rektor Bo Sundqvist talade till Rudbecks minne. Därefter gick sällskapet över gatan till Gustavianum, där Gunnar Eriksson, professor emeritus i Idé- och lärdomshistoria i Uppsala, höll ett föredrag om Rudbecks liv och verksamhet. Han avslutade med att till rektor överlämna det första exemplaret av sin nya biografi över Rudbeck, ett måktigt arbete på mer än 400 sidor.

Därefter presenterade rektor den nya belöningsmedaljen samt meddelade namnen på de tre förstapristagarna (Carl Gemzell, Jerker Porath och Gunnar Eriksson), vilka kommer att få sina medaljer vid promotionen i januari. Sedan ett år delas flera av universitetets mest prestigefyllda priser ut vid vinterpromotionen i januari, och så kommer även att bli fallet med den nya Rudbeckmedaljen.

Medaljen kallas Uppsala universitets Rudbeck-medalj (Rudbeckmedaljen) och kommer att utdelas *För utomordentligt framstående insatser inom vetenskapen* och förlänas i första hand för sådana förtjänster eller resultat vunna vid Uppsala universitet.

Initiativet att låta framställa en medalj till minne av Olof Rudbeck togs av professor Ulf Pettersson och efter beslut av rektor Bo Sundqvist kunde en kommitté inleda arbetet.

Medaljen har slagits i guld (23 karat), diametern är 35 mm och den monteras i universitetets band i rött med gula kanter (samma som Segerstedt-medaljen) och skall bäras på bröstet. Den har formgivits av konstnären Ernst Nordin efter skisser från beställaren. Präglingen har skett vid Myntverket i Eskilstuna.

Åtsidan visar en högervänd bröstbild av Olof Rudbeck. Här har man utgått från en förlaga som går tillbaka till Jean Cavailler, dvs nära samtida med Rudbeck. Däröver texten OLOF RUDBECK och vid sidorna och under årtalen 1630, 1702 och 2002. Till vänster i bildfältet syns konstnärens signatur E N.

Frånsidan visar byggnaden Gustavianum sedd från domkyrkosidan. Däröver REG. UNIV. UPSALIENSIS samt under bilden OPTIME MERITIS DE SCIENTIA.

Harald Nilsson

Se också omslagsbilden i färg.

Foto Gabriel Hildebrand.

Ett sedelprov från Rikets Ständers Handelsdiskont

Foto: Jan Eve Olsson, RAÄ.

Floran av sedelliknande assignationer och checkar från 1800-talet är mycket stor. Flera av dessa är dessutom mycket ovanliga både i handeln och i privata samlingar.

I Kungl. Myntkabinettets samling finns ett oansenligt kuvert innehållande några mycket sällsynta prov på assignationer på 32 skilling banko och avsedda för *Rikets Ständers Handels-Discont*. Det som ligger i kuvertet är pappersprover på dessa assignationer.

Sedelpapperet är gult med svart tryck. Endast framsidan har tryckt text m.m. På framsidans mitt finns fyra rikt dekorerade ovala rundlar. Mellan dessa finns en cirkelrund dekorerad ring, innehållande emblemen för de fyra stånden. Här finns även plats för ett utskrivet nummer. Nederst finns texten: *Herrar Commissarier i Rikets Ständers Bank behagade till Sedelhafvaren låta utbetala Riksdaler...*

Diskontverket i Rikets Ständers Bank fanns i lokaler tre trappor upp i Södra Bancohuset vid Järntorget i Gamla stan. Den som önskade diskontera eller få lån till någon form av handel eller näring i andra delar av landet kunde uppsöka lånekontoren i Göteborg, Malmö eller Visby. Verksamheten vid Diskontverket och vid lånekontoren styrdes av *Lagen för inrikes vexlar* från den 23 augusti 1851.

Diskontering var betydligt vanli-

gare än utlån och tilläts endast av växel som var utställd i svenskt mynt på högst sex månader, dragen av inom riket bosatt svensk undersåte på annan person med svenskt medborgarskap. Växel på lägre belopp än 166 riksdaler 32 skilling banko antogs inte till diskontering. Utlåning från denna fond skedde mot lånesökandens förbindelse. Mindre lån än på 1000 riksdaler banko fick inte lämnas och högsta lånebelopp fick inte överstiga 80 000 riksdaler banko.

Vartefter som affärsbankerna bildades och fick kontor i alla städer, försvann behovet av ett diskontverk.

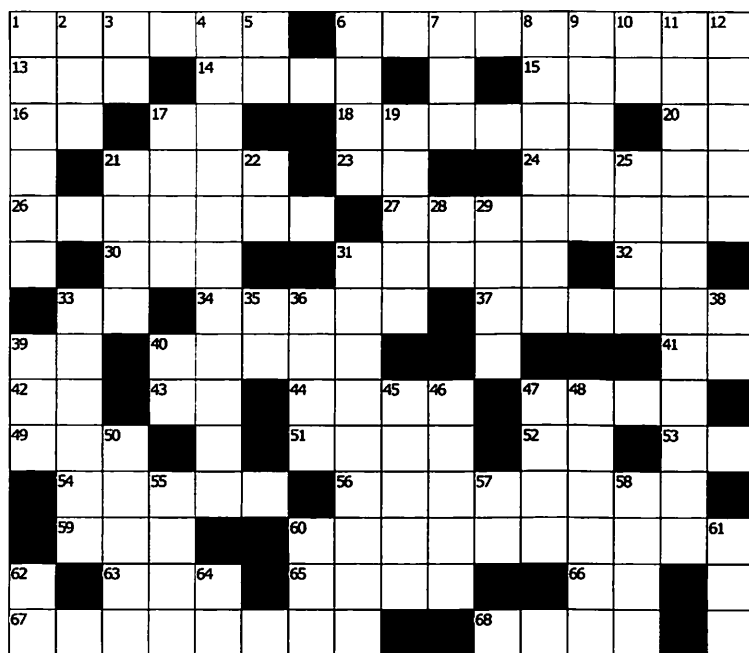
IW

Pressklipp

Euroförfalskare greps i Ukraina

Polisen i Ukraina har beslagt tagit 25 000 euro i förfalskade sedlar. Sedlarna är framställda i offset och har magnetiska remsor och hologram, precis som den äkta varan. Det är mycket svårt för ett otränat öga att se skillnaden. Experter i Ukraina misstänker att tryckpressen finns "i ett grannland". Sedlarna hittades hos tre män i Kiev.

Ur METRO den 6/12-02.

Numis- matiskt korsord 4

Åter har Anders Lindbom för-
ärat SNT:s läsare ett numisma-
tiskt korsord. De förra har varit
införda i nr 1994:5, 1998:3
och 1999:5. För att underlätta
kan vi tala om att svaret på
fråga nr 60 vågrätt finns i en
rubrik i denna tidning.

Konstruktör: Anders Lindbom

Vågrätt

1. Metallegering i kanadensiskt 5-centmynt och "Gällivare-häng"
6. Pryder skillingar från 1830-talet.
13. Kan snö.
14. Här har man sol i börser.
15. Ofta mer än en i Gustav III:s silvermynt.
16. En författande Enquist.
17. God sådan vill vi gärna ge numismatiken.
18. På pollett från Sollefteå Utskänningsbolag.
20. Finns bara av unik.
21. Romersk åtta.
23. Före tidsangivelse.
24. Betalar man numera sällan med.
26. Kan myntgravör behöva.
27. En hette Brynhilde, en annan Randgrid och en tredje Svanvit.
30. Påvenamn.
31. Vanligtvis av aluminium.
32. Kan man sig av.
33. Gränslar viss "ängel".
34. Sådana satelliter finns.
37. Tar stjärnadvokaten högt.
39. Finns det av mynt med "RR"-beteckning i katalogen.
40. Pryder förminskat betalningsmedel.
41. Jobbar på reklambyrå.
42. Stavning på 2 öre SM 1664.
43. Osynligt ljus.
44. Enkel eller dubbel för 5 respektive 10 öre SM under 1700-talet.
47. Sådant samhälle tycker en del att vi har.
49. Trotyl.
51. Luftord.
52. Så kan vasen vara stämplad.
53. Litet eller stort på tvåkrona 1876.
54. Saknas numera på våra sedlar.
56. Ett instrument i rockmusik.
59. I plånboken i Bukarest.
60. Bestod kanske av en tvåöring.
63. Lyriskt stycke ofta tillägnat någon.
65. Dam i Danmark, herre i Sverige.
66. &
67. 5 öre Danmark 1941 i brons var avsedda att cirkulera här.
68. Yttersta delen av ett mynts präglade yta.

Lodrätt

1. Artrepresentativ.
2. Tillsammans med "frögd" på spelpenning.
3. Myntmärke på tidiga filippinska mynt.
4. De köps ofta torkade.
5. Naturorienterande skolämne.
6. Far på isen.
7. Gjorde Mona Lisa åt herr da Vinci.
8. Används för att förädla råolja till bla bensin.
9. Fransk marionettregering med egna mynt 1941-1944.
10. Kan man ha i magen.
11. Den motsvarades av fyra riksdaler riksgälds.
12. Måste man bilen även i Nepal.
17. 1/64 rupee.
19. Buske med doftande blommor och röda bär.
21. Är han i vågrätt 33 ofta i uppsynen.
22. Tidigare enhet för vitamininnehåll.
25. Studenttidning i Uppsala och latinskt alltså.
28. Myntgravörens initialer på tvåkronan 1910-1940.
29. Klätterväxt som man kan klättra i.
31. Entréhallarna.
33. Är trickig kurva formad som.
35. Ofta i landsbyggsadress.
36. Kan väl en stor myntsamling?
38. Svärs högtidligt.
39. Saknar ettorna på Gustav VI:s enkronor.
40. Kisel.
45. Är man väl i kvalitetsbedömningen av mynt?
46. Fjord i Norge.
47. Tillåtet på fasad förbudet av mynt.
48. Den ses ofta kontramarkerad och tog man förr.
50. Normallägenheter i "miljonprogrammet".
55. 1600-talsslott vid Mälaren med leksaksmuseum.
57. Strävan.
58. Styrmedel.
60. Kontramarkering på japanskt mynt.
61. Hund och gammal telefon.
62. Myntmästarmärke på 1 mark 1674.
64. Vishetens gud i Mesopotamien.

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider

Vardagar 10.00 – 18.00

Lördagar 10.00 – 14.00

Regeringsgatan 6

111 53 Stockholm

Tel. 08-411 50 81

Fax. 08-411 52 23

Varje sålt lokalminnesmynt
av Åsele's "reno" = 40 kronor
i brons 35 mm Ø
(= 4 euro) är ett bidrag till
för anskaffning av
ett nytt konstverk vid korsningen
av Saga- och Konstavägen i Åsele!

Beställningar till

ÅSELE KOMMUN Kommunalkontoret

910 60 Åsele

Tel. 0941-140 00 • Fax: 0941-140 01

Postgiro 14418-8 • bankgiro 762-0255

Förskottsbetaln. önskas för snabb leverans,
tillk. pt./fp. kostn.

1-4 mynt kr 15:-, 5 mynt ut. extra kostn.

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46

Box 5132 102 43 Stockholm
Tel 08/662 62 61 - Fax 08/661 62 13

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Medlem av Sveriges
Mynthandlares Förening

Svenska och skandinaviska mynt
och sedlar.

Stor sortering av utländska
jubileumsmynt, årsset samt småmynt.
Euro-utgåvor, polletter och medaljer.

Prislistor gratis.

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Box 4, 761 21 Norrtälje
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

INTERNETADRESS:
<http://www.nmh-mynt.a.se>

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42

111 20 STOCKHOLM

TEL 08-411 08 07

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 20 företag i tio olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

B. Ahlström Mynthandel AB

Rådmanngatan 21
Box 26033, 100 41 STOCKHOLM
Tel. 08-10 10 10, Fax 08-678 77 77

Antikboden

Kyrkogatan 2, 222 22 LUND
Tel. 046-12 99 00

Dala Mynt- och frimärkshandel

Box 5031, 791 05 FALUN
Tel. 023-142 50

Karlskrona Mynthandel

Hantverkaregatan 11, 371 35 KARLSKRONA
Tel. 0455-813 73

Kronans Mynt

Västra Hamngatan 6, 411 17 GÖTEBORG
Tel. 031-13 55 81

Rune Larssons Mynthandel

Stora Brogatan 14, Box 98, 503 06 BORÅS
Tel. 033-41 03 15

Lunds Mynthandel

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel./fax 046-14 43 69

AB Malmö Mynthandel &

Vykortsantikvariat
Sven Gunnar Sandberg
Kalendegatan 9, 211 35 MALMÖ
Tel. 040-611 65 44

Myntinvest Corona

Östra Storgatan 20, 611 34 NYKÖPING
Tel./fax 0155-28 63 25

Mynt & Medaljer

Sveavägen 96
Box 195 07, 104 32 STOCKHOLM
Tel./fax 08-673 34 23

Myntsamlarnas Postorder

Hyhult 6, 340 10 LIDHULT
Tel. 035-801 04, Mobil 070-536 05 38

Ulf Nordlinds Mynthandel AB

Karlavägen 46
Box 5132, 102 43 STOCKHOLM
Tel. 08-662 62 61, Fax 08-661 62 13

Norrtälje Mynt AB

Nils Ferlins gränd 1
Box 4, 761 21 NORRTÄLJE
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

Pecunia HB

Farinvägen 8, 245 33 STAFFANSTORP
Tel. 046-25 21 19

J. Pedersen Mynthandel

Norra Strandgatan 30
Box 1320, 251 13 HELSINGBORG
Tel./fax 042-12 25 28

J. Pedersen Mynthandel

Skolgatan 24, 503 33 BORÅS
Tel. 033-41 24 96, Fax 033-41 87 55

Selins Mynthandel

Regeringsgatan 6, 103 27 STOCKHOLM
Tel. 08-411 50 81, Fax 08-411 52 23

Strandbergs Mynthandel

Arsenalsgatan 6
Box 7377, 103 91 STOCKHOLM
Tel. 08-611 01 10, Fax 08-611 32 95

Tamco Numismatics

Box 6235, 102 35 STOCKHOLM
Tel./fax 08-650 0342

Ticalen Mynthandel

Stureplatsen 3, 411 39 GÖTEBORG
Tel./fax 031-20 81 11

Håkan Westerlund Mynthandel

Vasagatan 42, 111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07, Fax 08-21 21 96

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19 507, 104 32 Stockholm, Tel. 08-673 34 23, Fax 08-673 34 23

Kungl. Myntkabinettet

Sveriges Ekonomiska Museum

Slottsbacken 6

Stockholm

UTSTÄLLNINGAR

All världens pengar

Museets utställningar inleds med ett ämne som berör alla – pengar! I olika temadelar som tex "Vad är pengar?", "Myntets början", "Makten över pengarna" och "Pengar i krig" beskrivs pengarnas spännande historia under mer än 2.500 år. Och naturligtvis Sveriges mynt!

Rikets finanser

Visste ni att Sverige har världens äldsta centralbank? Historien om Sveriges Riksbank, affärsbankerna, börsen, försäkringsbolagen mm ingår i denna mycket moderna utställning som skildrar idéer, institutioner och förlopp i den svenska ekonomiska historien från 1600-talet och framåt.

Spara i bössa och bank

Människan har alltid sparat! Här är historien om hur vi sparade innan bankerna fanns. År 1820 inrättades den första sparbanken i Sverige – här finns berättelsen.

Myntskatternas magi

Skatter i jorden, vattnet, kyrkor, källor – massor med mynt av guld, silver och koppar från antiken, vikingatid, medeltid samt Lohe-skatten! Skatter från Lappland i norr till Skåne i söder visas i denna suggestiva utställning.

Summa summarum

Pengar i lek, saga och verklighet är ett av ämnena för detta rum som är ägnat till barn och ungdom. Här får vi nya aspekter på detta eviga tema. Ett sjunket skepp med en äkta sjörövarskatt finns också.

Medaljkonsten

Vem har väl inte hört talas om nobelmedaljen? Medaljens mer än 500 år långa historia är temat för detta rum. Här visas de finaste svenska medaljerna, fantastiska klenoder, renässansmedaljer och Gustav III:s historia.

Museets öppettider

Måndag–söndag 10–16

ANNAN VERKSAMHET

Museibutik

I entréhallen finns butik med försäljning av smycken, souvenirer, vykort och litteratur med anknytning till museets samlingsområden. Tel. 08-5195 5304.

Konferens- och festlokaler

Kungl. Myntkabinettets hörsal är fullt tekniskt utrustad och har plats för 72 personer. Lovisa Ulrikas bibliotek är ett exklusivt sammanträdesrum för 14-18 personer. Två mindre grupprum för 4-8 personer finns också på samma plan. Entréhallen med dess vackra kalkstensgolv och ockragula väggar lämpar sig väl för cocktails, mottagningar, dans och andra festligheter. Tel. 08-5195 5304.

Myntkrogen, museets restaurang och café

Myntkrogen rymmer fler än 70 personer och har fullständiga rättigheter. Vardagar serveras husmanskost och lättare rätter dagtid. Kvällarnas festvåningsverksamhet ger chansen till mer exklusiva rätter tillagade på förstklassiga råvaror. Tel. 08-10 45 90, fax 08-22 43 90.